

PROFIL ABSOLWENTA I ABSOLWENTKI

Raport podsumowujący
konsultacje Profilu absolwenta i absolwentki
szkoły ponadpodstawowej

Rzeczpospolita
Polska

Ministerstwo
Edukacji Narodowej

IBE

INSTYTUT
BADAŃ
EDUKACYJNYCH

Autorzy:

Roksana Pierwieniecka, dr Maciej Pabisek, dr Katarzyna Pająk-Załęska

Konsultacje:

Marcin Marciniak-Mierzejewski, dr Piotr Bordzoł

Redakcja językowa:

Beata Cynkier

Skład:

Marcin Kot

Projekt okładki:

Zuzanna Gułaj

Zdjęcie na okładce: Shutterstock.com

Wydawca:

Instytut Badań Edukacyjnych

ul. Górczewska 8, 01-180 Warszawa

tel. 22 241 71 00; www.ibe.edu.pl

INSTYTUT BADAŃ
EDUKACYJNYCH
Państwowy Instytut Badawczy

Copyright© Instytut Badań Edukacyjnych, Warszawa 2025

Materiał przygotowany przez Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy w ramach zadania: „Tworzenie, aktualizacja i monitoring podstaw programowych oraz innych kluczowych regulacji, systemu oświaty”, finansowanego ze środków Ministerstwa Edukacji Narodowej na podstawie umowy nr MEN/2025/DIR/89 z dnia 30 stycznia 2025 roku.

Egzemplarz bezpłatny

Spis treści

Wprowadzenie	4
Przedmiot konsultacji – Profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej	4
Podejście partycypacyjne	5
1. Przebieg procesu konsultacji Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej.....	7
1.1. Założenia wstępne	7
1.2. Grupy konsultacyjne	8
1.3. Webinary informacyjne	10
1.4. Pisemna informacja zwrotna	11
1.5. Podsumowanie procesu konsultacji	12
2. Uwagi zebrane w toku konsultacji	14
2.1. Uwagi odnoszące się do poszczególnych elementów Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej.....	15
2.1.1. Profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej jako wypadkowa propozycji osób biorących udział w konsultacjach	17
2.1.2. Propozycje, które nie znalazły się w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej	23
2.2. Uwagi i komentarze wykraczające poza ramy Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej.....	28
2.2.1. Stosunek do reformy edukacji.....	29
2.2.2. Postulowane zmiany w podstawie programowej	32
2.2.3. Trudności z wdrożeniem Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej w kontekście wyzwań stojących przed polską edukacją.....	35
2.2.4. Rekomendacje i postulaty dotyczące pracy nauczycieli i szkół ponadpodstawowych.....	39
2.3. Oczekiwania młodzieży wobec możliwości własnego rozwoju w kontekście Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej	43
2.4. Różnice w treści Profilu absolwenta szkoły podstawowej i ponadpodstawowej	45
2.4.1. Obszar wartości.....	45
2.4.2. Obszar kompetencji fundamentalnych.....	46
2.4.3. Obszar kompetencji przekrojowych	46
2.4.4. Obszar sprawczości	49
2.4.5. Wiedza w obszarach kształcenia	50
Podsumowanie	52
Bibliografia.....	53

Wprowadzenie

Współczesna szkoła ponadpodstawowa funkcjonuje w dynamicznie zmieniającym się otoczeniu społecznym, gospodarczym i kulturowym, które stawia przed instytucjami edukacyjnymi nowe wyzwania, a przed uczniami – złożone wymagania dotyczące kompetencji, tożsamości i gotowości do życia w świecie nieustannej zmiany. W tym kontekście szczególnego znaczenia nabiera pytanie o profil absolwenta, rozumiany nie jako statyczny zestaw cech, lecz jako społecznie negocjowany konstrukt, który powinien odpowiadać na aktualne potrzeby jednostki i zbiorowości.

Profil absolwenta wskazuje obszary, w których rozwoju powinna szczególnie wspierać polska szkoła. Jest to zbiór kompetencji, które warto rozwijać u uczniów, obszarów, w których powinno się kształtować ich wiedzę oraz wartości, w jakich należy ich wychowywać.

Przedmiot konsultacji – Profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej

Opisany w niniejszym dokumencie proces konsultacyjny dotyczył powstania Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej. Wkomponował się tym samym w prace nad szeroko pojętymi zmianami w systemie edukacji, prowadzone przez Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy (IBE PIB) od maja 2024 roku¹.

Profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej przygotowano w oparciu o następujące założenia:

- 1) Projektowany Profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej ma być spójny i komplementarny z Profilem absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej².

Ważne jest, aby w szkole ponadpodstawowej kontynuować rozwijanie kompetencji i wychowanie w wartościach zapoczątkowane w szkole podstawowej. Oznacza to m.in., że Profil absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej był punktem wyjścia dla prac dotyczących profilu dla szkół ponadpodstawowych.

¹ Prace te można podzielić na następujące etapy: od maja do końca grudnia 2024 roku, skutkujące m.in. powstaniem Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej (więcej na ten temat można znaleźć na stronie IBE PIB: <https://ibe.edu.pl/pl/opis-projektu-profil-absolwenta>), oraz trwające od stycznia 2025 roku.

² Dokument pt. „Profil absolwenta i absolwentki. Droga do zmian w edukacji. Etap I: przedszkola i szkoły podstawowe. Wersja zaktualizowana i uzupełniona”, dostępny na stronie IBE PIB: https://ibe.edu.pl/images/Zmiany_w_szkolach/Profil_absolwenta_i_absolwentki._Droga_do_zmian_w_edukacji._Etap_I_przedszkola_i_szkoly_podstawowe.pdf

2) Profil będzie dotyczyć uczniów następujących typów szkół dla młodzieży³:

- licea ogólnokształcące,
- technika,
- szkoły branżowe I stopnia,
- szkoły branżowe II stopnia.

Komponenty Profilu zostaną uwzględnione w podstawach programowych kształcenia ogólnego realizowanych w szkołach ponadpodstawowych.

3) Na każdym etapie interesariusze mogli zapoznać się z postępami prac i wypowiedzieć w kwestii materiałów do Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej. Mieli tym samym wpływ na jego ostateczny kształt.

W rezultacie powstał dokument „Profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej” (Pająk-Załęska, K., Pierwieniecka, R., Pabisek, M., Bordzoł, P., 2025), przeznaczony dla **osób zajmujących się edukacją, w tym tworzących polityki edukacyjne**, dyrektorów szkół, nauczycieli, rodziców i uczniów.

Podejście partycypacyjne

Konsultacje Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej zostały zaplanowane jako element partycypacyjnego podejścia do polityki oświatowej, opartego na założeniu, że legitymizacja i trafność założeń edukacyjnych wymagają realnego włączenia różnych aktorów społecznych: nauczycieli, uczniów, rodziców, dyrektorów szkół, pracodawców oraz przedstawicieli instytucji wspierających edukację.

Prace nad Profilem absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej zostały zaprojektowane w formie badań partycypacyjnych, w których podstawowym założeniem jest ścisła współpraca z interesariuszami na każdym etapie badania w celu stworzenia rozwiązania służącego do realnej zmiany społecznej (działania praktycznego), a nie tylko generowania wiedzy teoretycznej. Literatura wskazuje, że partycypacja w badaniach przyczynia się do umocnienia społeczności i jednostek – np. poprzez wzrost kompetencji, większe zaangażowanie oraz lepsze dopasowanie wyników do lokalnych warunków (Cargo i Mercer, 2008; Jull i in., 2017).

³ Należy podkreślić, że na poziomie Profilu absolwenta i absolwentki nie wyróżnia się osobno uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. W ramach prac nad Profilem dla szkół podstawowych w II połowie 2024 roku dokonano analizy w oparciu o opracowany przez MEN w 2020 roku Model Edukacji dla Wszystkich. W jej wyniku przyjęto, że dopiero ocena funkcjonalna, biorąca pod uwagę „zarówno obszary deficytów ucznia i uczennicy, jak i ich zachowane funkcje oraz zasoby (w tym zdolności, uzdolnienia i zainteresowania)”, pozwala na weryfikację „w jakim stopniu kompetencje opisane w profilu absolwenta są faktycznym zasobem przejawianym w zachowaniu osób uczących się, w tym osób ze zróżnicowanymi potrzebami edukacyjnymi” (Strzemieczna i Szymczak, 2025, ss. 65–66).

W badaniach partycypacyjnych wyróżnia się określone modele i ramy teoretyczne, z których każdy akcentuje nieco inny aspekt współpracy społecznej. Klasyczna perspektywa badań w działaniu (*action research*, AR), zapoczątkowana przez Lewina (1946), polega na cyklicznym prowadzeniu działań i refleksji z uczestnikami. Badania w działaniu kładą nacisk na aktywną współpracę badaczy i członków badanego systemu oraz na rozwiązywanie praktycznych problemów społecznych (McNiff i Whitehead, 2011). Rozszerzeniem tej metody jest koncepcja partycypacyjnego badania w działaniu (*participatory action research*, PAR), w którym uczestnicy są pełnoprawnymi współbadaczami. Łączy ona idee partycypacji i akcji, podkreślając demokratyczny charakter procesu badawczego oraz emancypacyjne cele (przewyższanie nierówności) (Fals-Borda i Rahman, 1991; Baum i in., 2006). Charakteryzuje się aktywnym zaangażowaniem społeczności, cyklicznością działań i nastawieniem na przemianę rzeczywistości (Kindon i in., 2007). Prowadzony proces iteracyjnego, partycypacyjnego tworzenia Profilu absolwenta i absolwentki szkół ponadpodstawowych został zakorzeniony w klasycznym nurcie AR i jego modyfikacji w ramach PAR. Każde z tych podejść łączy przekonanie, że wiedza powstaje w dialogu i że jej wartość rośnie, gdy uczestnicy badania mogą aktywnie wpływać na formułowanie problemów i interpretację wyników (Kemmis i in., 2014; Cornwall i Jewkes, 1995).

W kontekście edukacyjnym podejście partycypacyjne ściśle wpisuje się w idee demokratyzacji szkoły. Uznaje się, że uczniowie i inni interesariusze (np. rodzice, nauczyciele, pracodawcy) powinni mieć realny wpływ na tworzone dokumenty funkcjonujące w edukacji, np. programy nauczania czy profile absolwenta (Fielding, 2012). Włączenie tych grup w proces konsultacji przy opracowywaniu Profilu stanowi przykład praktycznej realizacji idei współtworzenia wiedzy. Taki proces umożliwia uwzględnienie różnorodnych oczekiwań i potrzeb, zwiększa akceptację końcowych rozwiązań oraz wzmacnia odpowiedzialność społeczności szkolnej za ich wdrożenie (Mitra, 2008).

Wspólne projektowanie rozwiązań budujących Profil ma też wymiar etyczny i rozwojowy. Zgodnie z definicją PAR uczestnicy badania „wspólnie wytwarzają teoretyczne i empiryczne warunki do zmiany społecznej” (Baum i in., 2006). Dzięki temu procesowi wypracowany dokument jest nie tylko formalnym zestawem wytycznych, lecz także odzwierciedla realne potrzeby i wartości społeczności. Literatura akcentuje, że badania partycypacyjne prowadzą do lepszych efektów praktycznych: wyniki są bardziej trafne i łatwiejsze do wdrożenia w lokalnych warunkach (Cargo i Mercer, 2008).

Partycypacyjne podejście teoretyczne uzasadnia się w edukacji koniecznością włączenia głosu różnych interesariuszy w procesy decyzyjne. Włączenie uczniów, rodziców, nauczycieli, wykładowców czy przedstawicieli rynku pracy do badań i konsultacji przy tworzeniu Profilu stanowi realizację zasad współtworzenia wiedzy i demokratyzacji edukacji (Cargo i Mercer, 2008). Takie podejście zwiększa społeczną legitymację i skuteczność przyjętego Profilu, jednocześnie wzmacniając kompetencje obywatelskie jego twórców oraz potrzebę ciągłej refleksji i dialogu w systemie oświaty.

Niniejszy raport dokumentuje proces konsultacji społecznych osadzonych w praktyce, który był silnie zorientowany na działanie. Celem procesu nie była jedynie diagnoza istniejącego stanu rzeczy, ale przede wszystkim zaangażowanie kluczowych interesariuszy (nauczycieli, dyrekcje, wykładowców, pracodawców i samych uczniów) w refleksję nad potrzebami kompetencyjnymi uczniów, a także codziennymi realiami pracy, wyzwaniem organizacyjnymi i możliwościami usprawnień w systemie edukacji.

1. Przebieg procesu konsultacji Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej

W tym rozdziale opisano przygotowanie do prowadzenia konsultacji oraz sposób zbierania informacji zwrotnej. Treść uwag przytoczono w [rozdziale 2](#).

1.1. Założenia wstępne

Konsultacje materiałów do Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej trwały od **10 marca do 30 czerwca 2025 roku**. Prowadzono je zgodnie z opisanym powyżej modelem partycypacyjnym. Przyjęto, że zainteresowani będą mogli włączyć się w prace już na etapie wyłaniania koncepcji Profilu i przekazywać informację zwrotną na każdym kolejnym etapie, aż do wypracowania ostatecznego dokumentu.

W tym celu zaplanowano:

- prace w grupach konsultacyjnych składających się z przedstawicieli zainteresowanych środowisk (por. [punkt 2.2](#));
- cykl pięciu webinarów poświęconych prezentacji:
 - przebiegu konsultacji,
 - rezultatów procesu w momencie organizacji danego webinaru,
 - dalszych planów w zakresie prac nad Profilem (por. [punkt 2.3](#)).

Wszystkie wydarzenia z udziałem interesariuszy zaplanowano na godziny popołudniowe, aby zwiększyć ich dostępność.

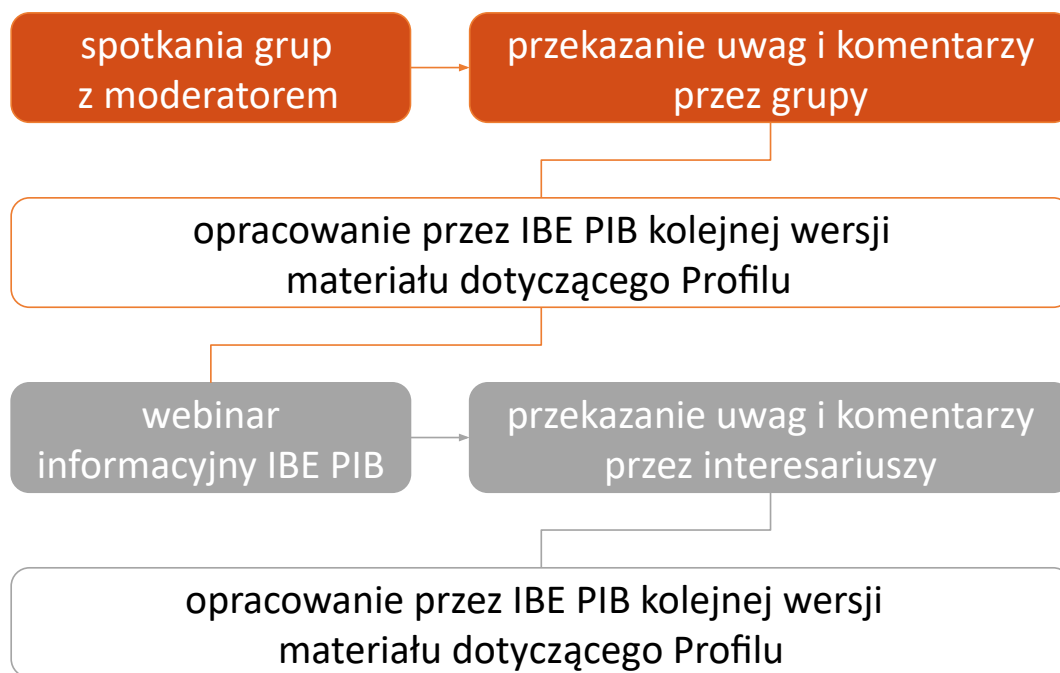
Ponadto w trakcie konsultacji zbierano informację zwrotną poprzez:

- pocztę elektroniczną;
- formularze dostępne na stronie internetowej IBE PIB (por. [punkt 2.4](#)).

Założono, że prace w ramach konsultacji będą przebiegać w trzech cyklach. Każdy z nich miał trwać pięć tygodni i objąć: spotkania grup konsultacyjnych, webinar informacyjny, zebranie informacji zwrotnej oraz opracowanie na jej podstawie kolejnej wersji materiału na temat Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej (por. rysunek 1).

Rysunek 1. Zakładany przebieg konsultacji

Źródło: opracowanie własne.

Kolejne wersje materiałów dotyczących Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej, wypracowywane w ramach ww. procesu, zostały zamieszczone na stronie internetowej IBE PIB w zakładce „Zmiany w szkołach -> Materiały” (<https://ibe.edu.pl/pl/zmiany-w-szkolach-materialy>).

1.2. Grupy konsultacyjne

Nabór do grup

Nabór do grup, które miały konsultować kolejne wersje materiałów dotyczących Profilu absolwenta i absolwentki szkół ponadpodstawowych, trwał od 25 lutego do 4 marca 2025 roku. Ogłoszenie było skierowane do **nauczycieli i pełnoletnich uczniów szkół ponadpodstawowych, pracowników naukowych i pracodawców** zainteresowanych wzięciem udziału w pracach. Zostało wysłane do kuratoriów oświaty z prośbą o przekazanie do podlegających im szkół; ukazało się także na stronie internetowej IBE PIB oraz w mediach społecznościowych Instytutu. Przed kandydatami na członków grup nie postawiono żadnych dodatkowych wymagań.

W odpowiedzi spłynęły z 15 województw⁴ 302 zgłoszenia, z których wybrano skład pięciu grup:

- czterech 20-osobowych, dobranych według kolejności zgłoszeń w taki sposób, aby każda grupa zawierała osoby z konkretnych województw i – w miarę możliwości – obejmowała nauczycieli z każdego typu szkoły, której dotyczy Profil, a także nauczycieli akademickich i przedstawicieli rynku pracy;
- jednej 7-osobowej, w skład której weszli wszyscy uczniowie, którzy zgłosili się do udziału w pracach.

Spotkania grup konsultacyjnych

Członkowie grup konsultacyjnych pracowali online pod okiem moderatorów z IBE PIB. Prace rozpoczęto od przedstawienia przez IBE PIB materiałów roboczych, które miały pobudzić do dyskusji (por. tabela 1). Spotkania trwały od 1,5 do 2 godzin.

Zgodnie z założeniami, każda z grup skupiających nauczycieli i przedstawicieli rynku pracy, spotkała się cztery razy: dwukrotnie w marcu, a następnie raz w kwietniu i raz w maju. Grupa młodzieży ostatecznie się nie zebrała; głos uczniów szkół ponadpodstawowych w konsultacjach przekazała do IBE PIB Sieć Organizacji Społecznych – SOS dla Edukacji (por. [punkt 2.3](#)).

Tabela 1. Harmonogram i tematyka spotkań grup konsultacyjnych

Daty spotkań grup	Tematyka
11.03.2025 – spotkanie otwierające pracę grup	przedstawienie założeń prac, w tym formy i przewidywanego harmonogramu działań
18–19.03.2025 ⁵	dyskusja na temat materiałów będących podstawą do opracowania Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej: roboczego raportu nt. sytuacji edukacyjnej i zawodowej absolwentów szkół ponadpodstawowych ⁶ oraz Profilu absolwentki i absolwenta szkoły podstawowej
15–16.04.2025 19.04.2025 – w miejsce spotkania dla jednej z grup, które nie odbyło się z przyczyn technicznych	dyskusja nt. roboczej wersji materiału dotyczącej Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej, powstałego w oparciu o dotychczasowe konsultacje (w ramach grup oraz webinarów informacyjnych) i przedstawienie dalszych planów

⁴ Do prac nie zgłosił się nikt z województwa podlaskiego.

⁵ Każdego dnia odbywały się dwa spotkania jednocześnie, co oznaczało, że grupy 1 i 2 zbierały się we wtorki, a grupy 3 i 4 – w środy.

⁶ Treść tego raportu stała się następnie podstawą do opracowania materiałów roboczych do rozdziału 2 „Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej”.

Daty spotkań grup	Tematyka
20–21.05.2025	dyskusja nt. roboczej wersji materiału dotyczącej Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej, powstałego w oparciu o dotychczasowe konsultacje (w ramach grup oraz webinarów informacyjnych)

Źródło: opracowanie własne.

Członkowie grup, którzy wzięli udział w co najmniej dwóch posiedzeniach i wyrazili taką chęć, otrzymali zaświadczenia potwierdzające ich uczestnictwo w konsultacjach.

1.3. Webinary informacyjne

Webinary w zamyśle były głównym środkiem przekazywania cyklicznych informacji na temat postępów w pracach nad Profilem absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej. Udział w nich był otwarty dla każdego, jednak z powodu limitu miejsc na platformie Zoom konieczne było zapisanie się przez formularz dostępny na stronie IBE PIB.

Zaplanowano pięć godzinnych spotkań, w trakcie których eksperci IBE PIB przedstawiali postępy prac oraz odpowiadali na pytania uczestników zadane na czacie (por. tabela 2). Każde spotkanie zostało nagrane i jest dostępne na kanale IBE PIB na platformie YouTube.

Tabela 2. Harmonogram i tematyka webinarów informacyjnych

Daty webinarów	Tematyka
10.03.2025 – webinar otwierający proces konsultacji	przedstawienie założeń prac, w tym formy i przewidywanego harmonogramu działań; nagranie z wydarzenia jest dostępne pod adresem: https://www.youtube.com/watch?v=cFytYLE0gZs&t=3s
31.03.2025	przedstawienie roboczej wersji materiału dotyczącego Profilu, opracowanej na podstawie konsultacji w grupach roboczych, i dalszych kroków w konsultacjach; nagranie z wydarzenia jest dostępne pod adresem: https://www.youtube.com/watch?v=cFytYLE0gZs&t=3s
05.05.2025	przedstawienie głównych elementów, które miały złożyć się na Profil, w oparciu o dotychczasowe konsultacje (w ramach grup, webinarów informacyjnych i formularzy informacji zwrotnej) i przedstawienie dalszych planów; nagranie z wydarzenia jest dostępne pod adresem: https://www.youtube.com/watch?v=CNSY3AmW7dM
09.06.2025	przedstawienie założeń dotyczących obszarów wiedzy i głównych różnic między typami szkół w kontekście Profilu; nagranie z wydarzenia jest dostępne pod adresem: https://www.youtube.com/watch?v=irF0Qq_Cdw4
30.06.2025	podsumowanie konsultacji; nagranie z wydarzenia jest dostępne pod adresem: https://www.youtube.com/watch?v=cwSaM5Qldvw

Źródło: opracowanie własne.

1.4. Pisemna informacja zwrotna

Oprócz udziału w webinarach oraz pracach grup konsultacyjnych interesariusze mogli podzielić się swoimi przemyśleniami i uwagami na piśmie. Czynili to za pośrednictwem poczty elektronicznej (adres: profil.abolwenta@ibe.edu.pl i adresy moderatorów poszczególnych grup konsultacyjnych) oraz za pomocą formularzy przygotowanych przez IBE PIB.

Formularze te pierwotnie miały być otwarte przez określony czas po zakończeniu każdego webinaru informacyjnego i dotyczyć konkretnych zagadnień. Jednak w toku konsultacji zostały zastąpione w połowie kwietnia jedną ankietą ogólną, dostępną do końca czerwca 2025 roku na stronie internetowej IBE PIB.

Ponadto w trakcie prac grup udostępniono ich członkom dodatkowy formularz z pytaniami dotyczącymi dyskusji w grupie.

Tabela 3. Treść formularzy do udzielenia informacji zwrotnej

Adresaci	wszyscy interesariusze	grupy konsultacyjne ⁷	wszyscy interesariusze
Termin na wypowiedzenie się	31.03–09.04.2025	15–28.04.2025	16.04–31.06.2025
Pytania	1) Jakie treści powinno się przenieść z profilu absolwenta szkoły podstawowej do profilu absolwenta szkoły ponadpodstawowej? 2) W jaki sposób należy treści z profilu kompetencji absolwenta szkoły podstawowej dostosować do potrzeb i możliwości osób w wieku 15–19 lat? 3) Jakie dodatkowe elementy powinny się znaleźć w profilu absolwenta szkoły ponadpodstawowej? 4) Jakie mają Państwo dodatkowe przemyślenia i propozycje?	1) Jakie są Państwa przemyślenia w związku z uzupełnieniami wprowadzonymi w procesie konsultacyjnym? W szczególności proszę odnieść się do treści zawartej w tabeli 3 dokumentu „Profil_druga wersja do konsultacji”, który otrzymali Państwo 14.04. drogą e-mailową. 2) Diagram profilu absolwenta ma kształt koła. W jaki sposób wyobraża sobie Pan(i) profil absolwenta szkoły ponadpodstawowej? 3) Czy ma Pan(i) jeszcze jakieś refleksje nt. profilu absolwenta, którymi chciał(a)by Pan(i) się podzielić?	1) Jakie są Państwa przemyślenia i propozycje dot. zawartości Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej? Co warto zmienić albo uszczegółowić? Co należy uwzględnić? 2) Na podstawie analiz i konsultacji zaproponowaliśmy trzy obszary dot. wiedzy w profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej. Prosimy o komentarz na ten temat. W szczególności – czy zgadzają się Państwo z proporcjami w zależności od typu szkoły?⁸

Źródło: opracowanie własne.

⁷ Wypełnienie formularza nie było obowiązkowe.

⁸ Pytanie dodano w związku z webinarą informacyjnym, który odbył się 09.06.2025 roku.

1.5. Podsumowanie procesu konsultacji

Proces konsultacji można podsumować w liczbach. Przedstawia je tabela 4.

Tabela 4. Liczbowe podsumowanie procesu konsultacji

	Liczba osób (bez moderatorów IBE PIB)		Liczba uwag interesariuszy	
	Webinary	grupy konsultacyjne	ze stałego formularza na stronie internetowej	z grup konsultujących oraz formularzy częściowych
ogółem	695	nominalnie 87 ⁹	71	769 ¹⁰
dodatkowe wyświetlenia na YouTube ¹¹	1214	n/a	n/a	n/a
liczba spotkań	5	12	n/a	n/a
liczba uczestników w ramach jednego spotkania	najmniej 74, a najwięcej 187 (na spotkaniu otwierającym)	najmniej 5, a najwięcej 13 na grupę, 55 na spotkaniu otwierającym	n/a	n/a

Źródło: opracowanie własne.

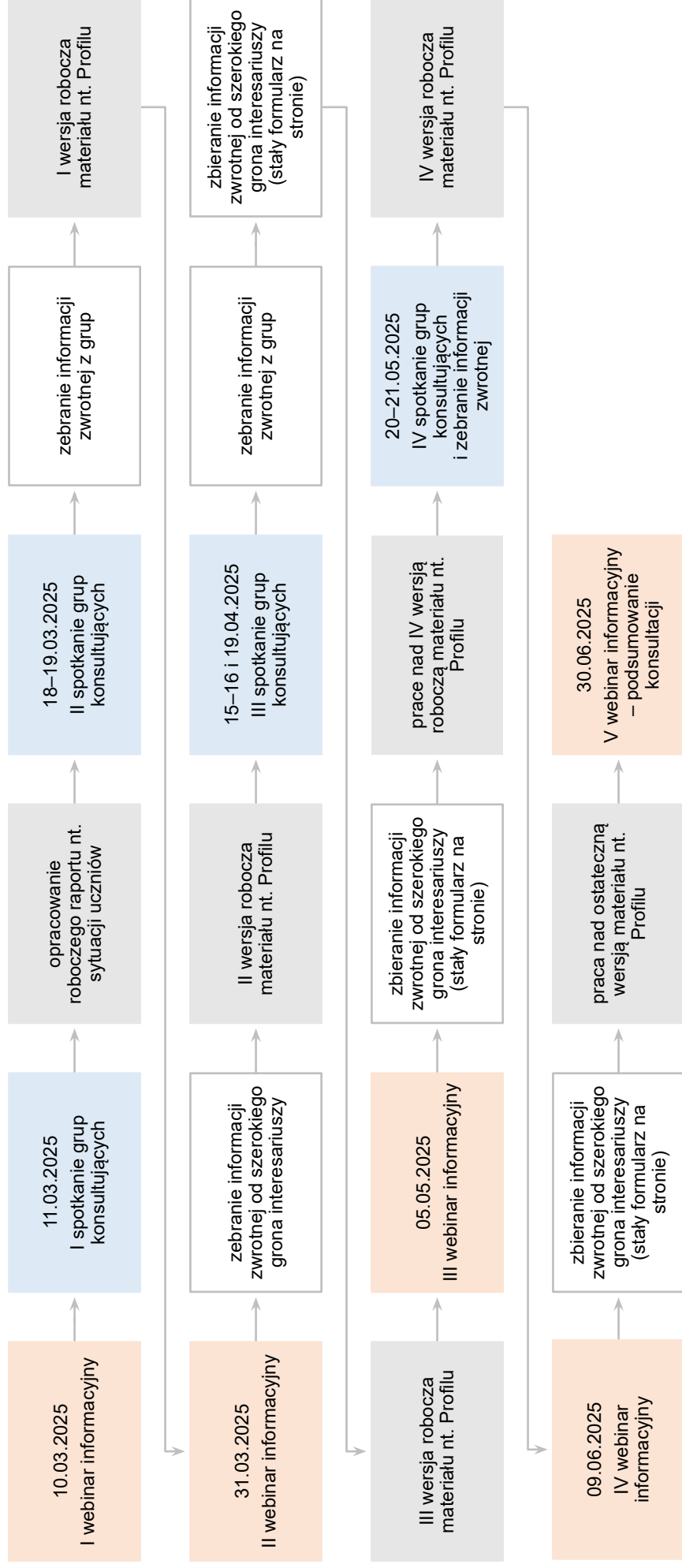
⁹ Do grup było zapisanych łącznie 87 osób, ale grupa młodzieży się nie zebrała, a w pozostałych grupach nigdy nie osiągnięto pełnego składu osobowego.

¹⁰ Wliczają się tutaj zarówno krótkie odpowiedzi na konkretne pytania, jak i kilkustronicowe opinie i rekomendacje przesłane na adres internetowej IBE PIB.

¹¹ Stan na 30.07.2025 roku.

Rysunek 2. Szczegółowy przebieg konsultacji od 10 marca do 30 czerwca 2025 roku

Źródło: opracowanie własne.

Jednocześnie w pracy nad Profilem absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej można wyróżnić dwa główne etapy:

- 1) zebranie możliwie dużej liczby postulatów, wniosków, uwag i potrzeb interesariuszy;
- 2) dyskusja na ich temat w celu pogłębienia i doprecyzowania ostatecznych zapisów Profilu.

W rozdziale 2 przedstawiono przykłady konkretnych postulatów, które padły w procesie konsultacji.

2. Uwagi zebrane w toku konsultacji

Ze względu na charakter Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej, który z jednej strony jest inicjatywą stosunkowo nową w polskiej praktyce edukacyjnej¹², a z drugiej odnosi się do wielu aspektów pracy oświatowej, proces konsultacji wzbudził spore zainteresowanie (por. tabela 4). Skutkowało to przekazaniem wielu informacji zwrotnych.

Otrzymane uwagi, postulaty i opinie można podzielić na dwie główne kategorie:

- 1) odnoszące się do elementów Profilu – wartości, kompetencji, wiedzy i sprawczości uczniów (por. [punkt 2.1](#));
- 2) wykraczające poza ramy przygotowywanego Profilu; przytoczono je w raporcie, ponieważ oddają perspektywę uczestników konsultacji na zagadnienia istotne w kontekście szeroko rozumianej reformy oświaty (por. [punkt 2.2](#)).

Osobną grupę stanowią uwagi młodzieży, zebrane przez Sieć Organizacji Społecznych – SOS dla Edukacji w toku debat konsultacyjnych na temat Profilu absolwenta i absolwentki prowadzonych w 2025 roku (por. [punkt 2.3](#)).

Jak wspomniano wcześniej, w pierwszej kolejności zespół IBE PIB przygotował materiał dotyczący wiedzy, umiejętności i kompetencji kształtowanych u uczniów szkół ponadpodstawowych. Wnioski wynikały z analizy podstaw programowych i innych dokumentów regulujących pracę szkoły (por. [punkt 1.2](#), tabela 1). Materiał został przedstawiony grupom konsultującym jako potencjalny punkt wyjścia do dyskusji nad Profilem absolwenta i absolwentki szkół ponadpodstawowych. Interesariusze uznali, że dalsze prace należy zogniskować na Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej i – w toku kolejnych konsultacji – dostosowywać go do potrzeb uczniów szkół ponadpodstawowych przez zmianę określonych zapisów lub dobudowanie brakujących komponentów.

¹² Poprzedza go tylko Profil absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej, por. Szymczak i Strzemieczna (red.), 2025.

W marcu i kwietniu 2025 roku zespół merytoryczny koordynujący pracę nad Profilem absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej starał się zebrać możliwie dużą liczbę uwag w tym zakresie. W kolejnej fazie pracy – w maju i czerwcu – punkt ciężkości został przesunięty na dyskusję merytoryczną na temat postulatów zaproponowanych w toku konsultacji. Komentarze te albo powielały raz zaprezentowane argumenty (często), albo wchodziły ze sobą w polemikę (rzadziej). Prace zespołu merytorycznego w drugiej fazie miały charakter jakościowy w tym sensie, że nad kolejnymi propozycjami materiałów dotyczących Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej odbywały się dyskusje, które przesądziły o ostatecznym brzmieniu określonego komponentu (albo jego części).

2.1. Uwagi odnoszące się do poszczególnych elementów Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej

Znaczna część uwag zebranych w konsultacjach dotyczyła w swojej istocie wartości, kompetencji, wiedzy i sprawczości uczniów. Część uwag była bardzo szczegółowa, część – bardzo ogólna; niektóre odnosiły się do wartości, kompetencji czy postaw, które można znaleźć już w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej, inne dotyczyły zagadnień ważnych w odniesieniu do szkół ponadpodstawowych, np. interakcji z rynkiem pracy.

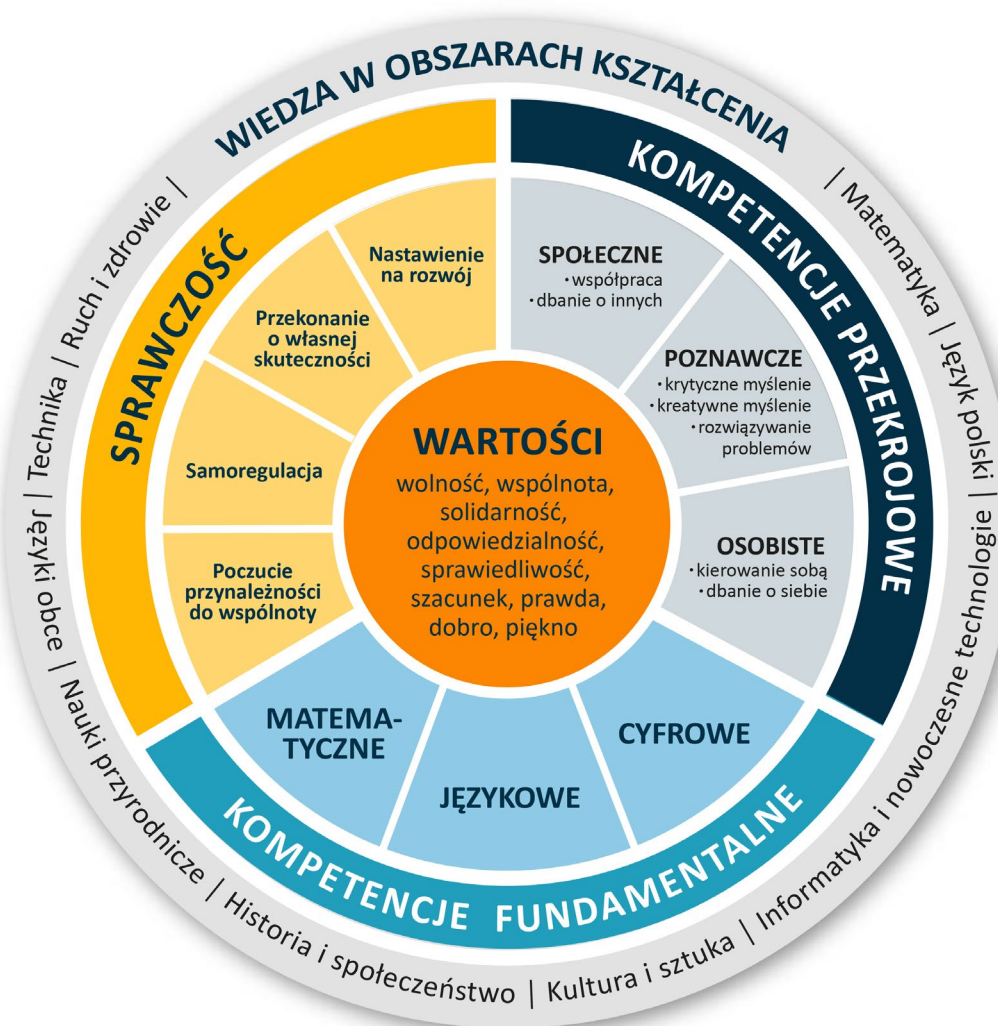
Postulaty i propozycje były zgłaszane w różnej formie. Zadaniem zespołu prowadzącego konsultacje było ich uporządkowanie (różnobrażące propozycje dotyczyły częstokroć tego samego zagadnienia) i zaproponowanie zapisu, który podlegał dalszym konsultacjom. W wyniku prowadzonych analiz i dyskusji większość postulatów została uwzględniona w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej, choć nie zawsze w formie zgłoszonej przez interesariuszy (por. [punkt 2.1.1](#)). Część uwag nie znalazła bezpośredniego odzwierciedlenia w zapisach Profilu, proponowane zapisy okazywały się najczęściej składową innych komponentów dokumentu (por. [punkt 2.1.2](#)).

Zachowanie kontynuacji między szkołą podstawową a ponadpodstawową

Na wczesnym etapie pracy z grupami konsultacyjnymi (por. [punkt 1.2](#)) poproszono interesariuszy o wskazanie tych elementów Profilu absolwenta i absolwentki szkół podstawowych (por. rysunek 3), które warto uwzględnić i rozbudowywać na poziomie szkół ponadpodstawowych.

Rysunek 3. Elementy Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej

Źródło: Szymczak i Strzemieczna (red.), 2025.

W opinii uczestników konsultacji edukacja ponadpodstawowa powinna być postrzegana jako kontynuacja wcześniejszych etapów kształcenia, a nie jako odrębny, nowy twór. Ta idea znalazła potwierdzenie w koncepcji profilu: „Profile powinny być komplementarne. Profil szkoły średniej powinien być rozwinięciem, rozszerzeniem i pogłębieniem profilu absolwenta szkoły podstawowej”. W toku rozmów wskazano na konieczność uwzględnienia w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej elementów składających się na Profil absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej, z zastrzeżeniem ich adaptacji do nowego etapu edukacyjnego: „Wszystkie [elementy należy przenieść], tylko dostosować do wieku, etapu rozwojowego, a co za tym idzie – potrzeb młodzieży”.

W rezultacie wartości, kompetencje fundamentalne, kompetencje przekrojowe i sprawczość określone w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej stały się punktem wyjścia do dalszych prac nad elementami Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej.

Jednocześnie od początku konsultacji trwała dyskusja nad tym, czy dla szkół ponadpodstawowych ma powstać jeden wspólny profil, czy też kilka, odnoszących się do szkół określonego rodzaju (np. osobno dla liceum czy dla szkół branżowych) bądź dla uczniów ze specjalnymi potrzebami edukacyjnymi. Ostatecznie zdecydowano, że Profil powinien być jednym dokumentem, w którym będą zawarte elementy niezbędne każdemu młodemu człowiekowi, niezależnie od typu ukończonej przezeń szkoły ponadpodstawowej, zgodnie z postulatem: „Wyobrażam sobie absolwenta szkoły ponadpodstawowej jako osobę wszechstronnie rozwiniętą – posiadającą nie tylko wiedzę z różnych dziedzin, ale także kluczowe kompetencje społeczne, cyfrowe, językowe i matematyczne. Taki absolwent potrafi współpracować, myśleć krytycznie, kierować własnym rozwojem oraz działać odpowiedzialnie i etycznie, kierując się uniwersalnymi wartościami, jak szacunek, sprawiedliwość czy dobro. Jest przygotowany do dalszego kształcenia, ale także do aktywnego uczestnictwa w życiu społecznym”.

2.1.1. Profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej jako wypadkowa propozycji osób biorących udział w konsultacjach

W dyskusjach nad Profilem absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej punktem wyjścia był zatem Profil absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej (por. rysunek 3), dostosowywany zgodnie z postulatem: „Wszystkie treści z profilu absolwenta szkoły podstawowej należałoby przenieść, rozszerzyć o zagadnienia takie jak ekonomia oraz wprowadzić przedmiot pogłębiający i wyjaśniający te kwestie w przystępny sposób”. Jednocześnie uwagi, które bezpośrednio odnosiły się do wartości, kompetencji, wiedzy i sprawczości, były uwzględniane na bieżąco w kolejnych wersjach materiału roboczego dotyczącego Profilu. Oznacza to, że niektóre propozycje budowały na sobie nawzajem bądź wchodziły ze sobą w polemikę.

Zespół odpowiedzialny za merytorycznie przygotowanie Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej uporządkował te uwagi. Niektóre z postulatów skomasowano, inne przeniesiono do kategorii, które najlepiej odpowiadały duchowi wypowiedzi (np. postulat dotyczący „znajomości praw i obowiązków obywatelskich” padł w trakcie rozmowy o wartościach, ale został ostatecznie przyporządkowany do obszaru wiedzy).

Poniżej przedstawiamy wybrane wypowiedzi w podziale na kategorie odpowiadające elementom Profilu: wartości, kompetencje fundamentalne, kompetencje przekrojowe (społeczne, poznawcze, osobiste), sprawczość i wiedzę w obszarach kształcenia¹³. Wpłynęły one na ostateczny kształt Profilu.

¹³ Należy dodać, że obszar dotyczący wiedzy w Profilu został znacząco zmieniony w stosunku do Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej (por. [punkt 2.4.5](#)). Największe zmiany (wprowadzenie podziału na wiedzę akademicką, zawodową i funkcjonalną) były propozycją IBE PIB w odpowiedzi na uwagi interesariuszy. Ich celem było oddanie specyfiki nauczania w różnych typach szkół: liceum ogólnokształcącym, technikum oraz szkole branżowej I i II stopnia.

Wartości

- Uczestnicy konsultacji odnosili się do przymiotów osobistych. Wskazano m.in.:
- szacunek: „Szacunek do innych, ale też do siebie, samoakceptacja”; szacunek do życia (traktowany ogólnie i szeroko), szacunek do środowiska i przyrody, której częścią jest człowiek, szacunek do pracy jako wartości w życiu człowieka;
- piękno:
 - „Piękno, uwrażliwianie na nie”,
 - „Samo obcowanie ze sztuką jest ważne – każdego rodzaju”;
- uczciwość i chęć pomocy: „Musi być uczciwy. Chętny pomagać”.

Kompetencje fundamentalne

Uczestnicy konsultacji krytycznie ocenili u obecnych uczniów szkół niedostatek kompetencji ujętych w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej jako fundamentalne: „Absolwenci szkoły podstawowej nie umieją pisać i liczyć, brak podstawowych umiejętności – zwłaszcza w szkole branżowej”. Wskazywali na konieczność zawarcia w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej poniższych kompetencji:

- kompetencje matematyczne:
 - „Matematyka w ujęciu bardziej akademickim (liceum), nie tylko do rozwiązywania problemów dnia codziennego”,
 - „Kompetencje matematyczne – klucz do wszechstronnego rozwoju. Algorytmika – logika”;
- kompetencje językowe, zwłaszcza rozumienie czytanego tekstu, ale też podstawowa umiejętność formułowania spójnych wypowiedzi ustnych i pisemnych oraz biegłość w języku ojczystym;
- kompetencje cyfrowe, w tym tworzenie treści cyfrowych, „świadomość cyberuzależnień” i „biegłość cyfrowa”, rozumiana jako znajomość i zdolność obsługi urządzeń i narzędzi cyfrowych (np. e-urzędów, oprogramowania chmurowego, platform edukacyjnych), a także „adaptacja do nowych technologii”, rozumiana jako wykorzystanie nowoczesnych technologii (IT, sztuczna inteligencja) oraz krytyczne myślenie i analiza danych w kontekście cyfrowym.

Zwrócono również uwagę na dbałość o rozwój i kondycję fizyczną.

Kompetencje przekrojowe – kompetencje społeczne

Znacząca liczba uwag interesariuszy dotyczyła interakcji z innymi ludźmi, budowania relacji i funkcjonowania w grupie: „Przede wszystkim interpersonalne. Po pandemii młodzież oduczyła się... rozmawiać. Młodzi ludzie nie potrafią ze sobą współpracować”. W Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej powinny się więc znaleźć m.in.:

- umiejętność współpracy, rozumiana jako praca w zespole (także w rozproszonym), dzielenie się zadaniami, budowanie relacji w grupie, zdolność współdziałania;
- efektywna komunikacja, rozumiana jako umiejętność komunikacji (werbalnej i niewerbalnej), wyrażania opinii i potrzeb, argumentowanie, prowadzenie negocjacji i rozmów, porozumiewanie się w języku ojczystym i w językach obcych;
- tworzenie i dbanie o relacje, rozumiane jako umiejętność budowania i utrzymywania pozytywnych relacji z innymi;
- kompetencje międzykulturowe, rozumiane jako znajomość innych kultur i rozumienie różnic między nimi;
- negocjacyjne rozwiązywanie konfliktów.

Kompetencje przekrojowe – kompetencje poznawcze

Uczestnicy konsultacji podkreślali wagę umiejętności, które pozwalają na analizę, ocenę i przetwarzanie informacji. Uznali, że w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej powinny się znaleźć m.in.:

- krytyczne myślenie, rozumiane jako zdolność do wyboru i oceny informacji:
 - „należy dodać myślenie naukowe”,
 - „Należy rozwinąć i zoperacjonalizować kompetencje z zakresu analizy, syntezy i ewaluacji”,
 - „Umiejętność wyszukiwania i analizowania informacji – zdolność do krytycznej oceny źródeł i przetwarzania danych”,
 - „Rozwijanie myślenia interdyscyplinarnego zamiast tunelowego”;
- kreatywne myślenie, rozumiane jako umiejętność nieszablonowego myślenia, szerszego podejścia do rozwiązywania problemów, innowacyjność, rozbudzanie własnej ciekawości;
- rozwiązywanie problemów, rozumiane jako skuteczne radzenie sobie w sytuacjach trudnych, podejmowanie decyzji, rozwiązywanie złożonych problemów, nieszablonowe podejście.

Kompetencje przekrojowe – kompetencje osobiste

Niektórzy uczestnicy konsultacji zwrócili uwagę, że uczniowie szkół podstawowych często nie mają zdolności do samodzielnego uczenia się ani selekcjonowania wiedzy. W związku z tym podkreślili rolę kompetencji osobistych w Profilu, zwłaszcza umiejętności uczenia się, rozumianej jako samodzielna nauka, samokontrola i samoregulacja, wyszukiwanie informacji i adaptowanie ich do własnych potrzeb, wiedza, jak i po co się uczyć, umiejętność samodoskonalenia.

Wymienili też kompetencje i cechy, które można zaliczyć do kategorii „kompetencje osobiste”, m.in.:

- umiejętność planowania własnego rozwoju;
- elastyczność, rozumiana jako zdolność adaptacji w nowych, szybko zmieniających się warunkach;
- kompetencje emocjonalne;
- odporność psychiczna, w tym:
 - radzenie sobie ze stresem, rezyliencja, wytrwałość, adaptacyjność i „antykruchłość” (odporność i elastyczność w kryzysie),
 - umiejętność przyjmowania negatywnych opinii;
- rozpoznawanie własnych umiejętności i emocji.

Sprawczość

Interesariusze uznali, że w zakresie sprawczości w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej powinny znaleźć się następujące kompetencje:

- poczucie przynależności do wspólnoty:
 - „przygotowanie do pełnienia różnych ról społecznych”,
 - „świadomość społeczna i kulturowa”;
- nastawienie na rozwój: „Absolwent powinien być gotowy do ciągłej nauki, umieć działać samodzielnie funkcjonować”;
- przekonanie o własnej skuteczności:
 - „poczucie własnej wartości”,
 - umiejętność prezentowania siebie i swoich dokonań: „Uczniowie nie potrafią siebie zaprezentować”;

- samoregulacja:
 - „umiejętność zarządzania sobą w czasie i w zmianie”,
 - „umiejętność podejmowania odpowiedzialnych decyzji”,
 - samodyscyplina i zarządzanie sobą, rozumiana jako zarządzanie czasem, umiejętność planowania i realizacji projektów,
 - samodzielność.

Wiedza w obszarach kształcenia

Znaczna część uczestników konsultacji proponowała, aby szkolna nauka służyła szeroko pojętemu przygotowaniu uczniów „do życia”. Ten trend był na tyle silnie zaznaczony i popularny, że w ostatecznej wersji Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej znalazł odzwierciedlenie w obszarze „wiedza w obszarach kształcenia” jako „wiedza funkcjonalna”.

Ponadto uczestnicy wskazywali na konieczność uwzględnienia wiedzy na m.in. następujące tematy:

- ekonomia / edukacja ekonomiczna:
 - „Szeroko pojęta edukacja ekonomiczna, rozumiana bardziej jako filozofia ekonomii i analiza jej konsekwencji, ma ogromny wpływ na życie człowieka. Jest to wiedza oparta na doświadczeniach i obserwacji...”,
 - przedsiębiorczość rozumiana jako znajomość zasad funkcjonowania jako przedsiębiorca (otwieranie/prowadzenie działalności gospodarczej, formy opodatkowania, odpowiedzialność za pracowników i finanse),
 - „podstawowe kompetencje finansowe”, w tym zarządzanie budżetem osobistym;
- rynek pracy i kariera:
 - dostrzeganie trendów rynkowych, rozumiane jako umiejętność odnalezienia się na ciągle zmieniającym się rynku pracy, dostrzeganie trendów i możliwości kreowania kariery;
 - „(...) tworzenie CV dostosowanego do pracodawcy. Umiejętność uczestniczenia w rozmowach o pracę”,
 - „terminowość wykonywanej pracy”;
- edukacja obywatelska:
 - „znajomość praw i obowiązków obywatelskich”,
 - „treści dotyczące postaw prospołecznych, odpowiedzialności obywatelskiej”;
- znajomość języków obcych;

- zdrowie i pierwsza pomoc: „Jak dbać o zdrowie – podstawy pierwszej pomocy, znaczenie badań profilaktycznych”;
- „kompetencje przyrodnicze” interpretowane jako podstawa rozumienia świata żywego i nieożywionego oraz dbałość o bioróżnorodność.

Powyższa lista ukazuje kompleksowość oczekiwań wobec absolwenta szkoły ponadpodstawowej. Uczestnicy konsultacji podkreślali, że wszystkie wymienione kompetencje są istotne, jednak w obliczu wyzwań współczesnego świata szczególnie należy wspierać rozwój kompetencji społecznych i osobistych z jednej strony, z drugiej – kompetencji cyfrowych i poznawczych w kontekście zarządzania informacją. Dodatkowo ważne dla nauczycieli było to, aby programy edukacyjne i podręczniki były dostosowane do nowych celów edukacyjnych i nie ograniczały się do „uczenia pod egzamin”, lecz faktycznie przygotowywały do realnych potrzeb rynku pracy i życia w społeczeństwie.

W pracy nad Profilem absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej starano się uwzględnić wszystkie zgłoszone propozycje. Część z nich niemal całkowicie pokrywała się z elementami Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej (będącego podstawą pracy), tym samym weszły do profilu dotyczącego szkoły ponadpodstawowej. Inne zamieszczono w dokumencie jako uszczegółowienie bądź dodatkowy przykład już zawartych w nich kompetencji. Jeszcze inne przeformułowano w taki sposób, aby nie miały charakteru mowy potocznej.

W rezultacie powstał Profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej (por. rysunek 4), który stanowi kontynuację zawartych w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej treści, jednocześnie pogłębiając je i rozbudowując o elementy dotyczące przede wszystkim:

- kompetencji ruchowych¹⁴ jako nowego typu kompetencji fundamentalnych;
- ekonomii¹⁵.

Jednocześnie Profil, jak było powiedziane, został uzupełniony – dotyczy to wszystkich pozostałych elementów. Przykładem są propozycje uwzględnienia w wartościach szacunku, piękna, uczciwości i chęci pomocy (zob. [s. 18](#)). W Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej zostały uwzględnione tam, gdzie jest mowa o wartościach, lub dodane jako doprecyzowanie bądź uzupełnienie innych elementów Profilu.

Ostateczne brzmienie definicji poszczególnych elementów Profilu zostało przygotowane we współpracy z ekspertami IBE PIB w taki sposób, aby oddać istotę uwag zgłoszonych

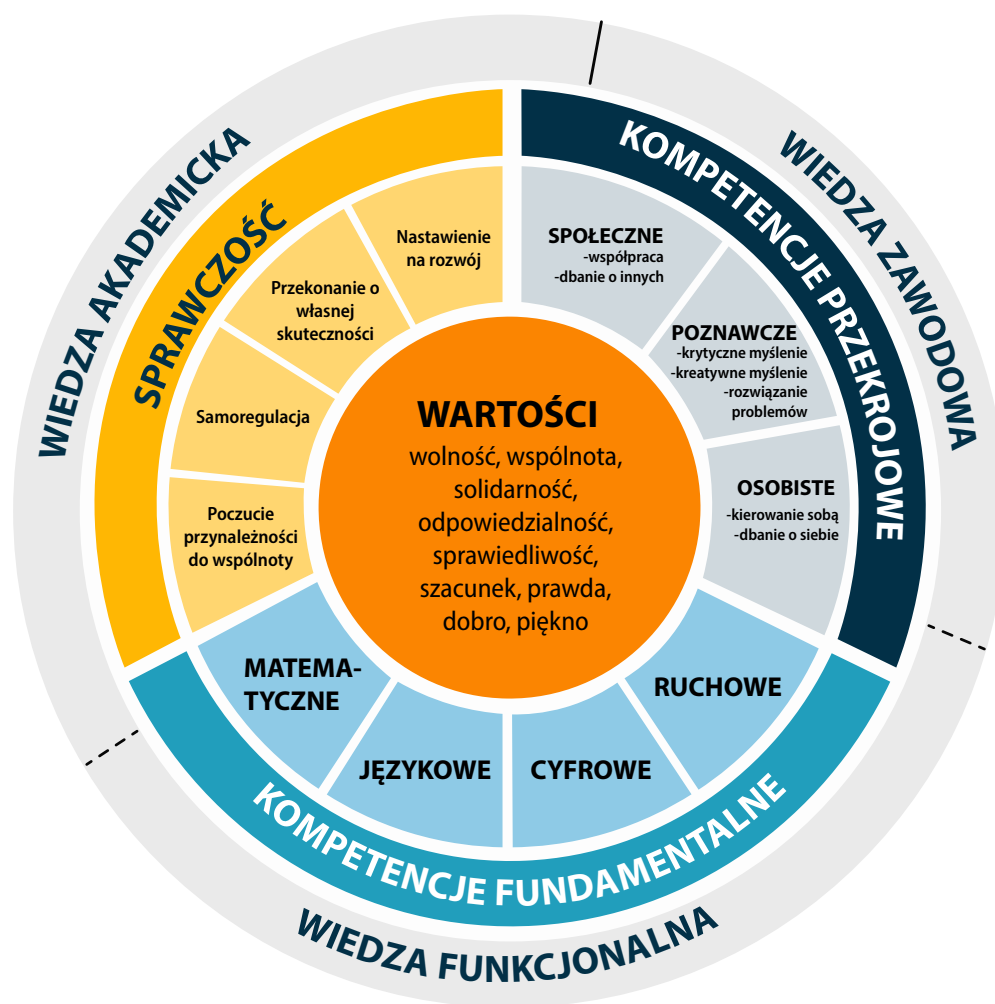
¹⁴ Postulat pojawił się w trakcie konsultacji; treść definicji uzgodniono z Ministerstwem Sportu i Turystyki. Kompetencje ruchowe są w ostatnich latach przedmiotem pogłębionej refleksji w obszarze profilaktyki zdrowia, zob. np. Plucik-Mrozek i in. (2021); Zembura i in. (2022).

¹⁵ Warto zauważyć, że propozycje dotyczące edukacji ekonomicznej są zbieżne z wynikami badań nauczycieli. W raporcie dotyczącym tego problemu zaznaczono: „Badania jednoznacznie wskazują, że wszystkie działy kształcenia BIZ mają istotne znaczenie z punktu widzenia przygotowania uczniów do życia we współczesnym świecie” (Rachwał i in., 2024, s. 34).

w konsultacjach z interesariuszami oraz uwzględnić stopień rozwoju młodzieży uczęszczającej do szkół ponadpodstawowych.

Rysunek 4. Elementy Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej

Źródło: opracowanie własne.

2.1.2. Propozycje, które nie znalazły się w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej

Część wskazanych przez interesariuszy propozycji uzupełnień w komponentach wartości i kompetencji nie została uwzględniona w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej. Wynikało to z następujących ustaleń:

- 1) daną propozycję zakwalifikowano jako inne ujęcie wartości lub kompetencji już występującej w Profilu;
- 2) w toku analiz uznano, że proponowane brzmienie uzupełnienia jest zbyt szczegółowe, aby stało się odrębną kompetencją w Profilu, a sama propozycja zawiera się w innych komponentach dokumentu; Profil jest swoistym drogowskazem kierującym m.in.

koncepcję i brzmienie podstaw programowych dla poszczególnych przedmiotów; sugestie interesariuszy zostaną zatem przedstawione zespołom opracowującym podstawy programowe dla szkół ponadpodstawowych jako materiał wspierający operacjonalizację ustaleń Profilu;

- 3) postulat był partykularny, np. odnosił się tylko do jednego typu szkoły, co oznaczało, że jego uwzględnienie byłoby sprzeczne z ostatecznie przyjętą koncepcją Profilu;
- 4) propozycja dotyczyła dodania elementu przekrojowego, który odnosi się do różnych kompetencji uwzględnionych w Profilu;
- 5) propozycja została sformułowana w taki sposób, że można ją było interpretować na różne sposoby, nie odnosiła się do konkretnej kompetencji, ale wyrażała emocje lub indywidualne zapatrywania ontologiczne i aksjomatyczne;
- 6) propozycja nie znalazła szerokiego poparcia wśród innych uczestników konsultacji.

Poniżej znajdują się przykładowe propozycje zmian, które ostatecznie nie znalazły się w treści Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej. Należy podkreślić, że zespół analizujący propozycje interesariuszy przyjął metodykę pracy, które zakładała dogłębny namysł nad każdym proponowanym zapisem pod kątem potrzeby i możliwości uwzględnienia go w Profilu oraz przyporządkowania do jednego z komponentów dokumentu. Analiza semiotyczna wypowiedzi wykazywała bowiem częstokroć obecność proponowanych treści w aktualnych materiałach dotyczących Profilu, np. pod inną nazwą lub w innym niż głosił postulat komponentie (lub komponentach). Możliwość włączenia określonej propozycji była również analizowana pod kątem zgodności z przepisami nadrzędnymi regulującymi funkcjonowanie instytucji państwa. Część zmian miała charakter redakcyjnych korekt doskonalących.

Poniżej przedstawiono wyniki analiz różnych przykładów zgłoszonych propozycji zapisów.

Wartości:

- dodanie postawy obywatelskiej i patriotycznej – kształtowanie postawy patriotycznej jest ujęte w Profilu w obszarach wiedzy; jest także elementem sprawczości w obszarze poczucia przynależności do wspólnoty; ponadto elementy składowe postawy patriotycznej można znaleźć w wartościach, takich jak: wspólnota, solidarność i odpowiedzialność. Zgodnie z wymienionymi komponentami postawa patriotyczna może (i powinna) być realizowana w ramach m.in. lekcji historii, języka polskiego, edukacji obywatelskiej, edukacji dla bezpieczeństwa;
- dodanie chrześcijaństwa lub określenia „wspólnota chrześcijańska” – w Profilu ujęto wartości (takie jak wspólnota, solidarność, odpowiedzialność, sprawiedliwość, szacunek,

prawda, dobro), które – jak stanowi Konstytucja RP – mogą być wyznawane bez względu na źródło, z którego pochodzą. Konstytucja zwraca jednocześnie uwagę na zakorzenienie kultury polskiej w dziedzictwie chrześcijańskim, które stanowi ważny i nieusuwalny komponent naszej kultury, niezależnie od indywidualnych poglądów i potrzeb religijnych. Zadaniem szkoły jest rzetelne wsparcie uczniów w rozumieniu wartości i zapewnianiu przestrzeni do dyskusji o ich proveniencji, rozwoju, wpływie na funkcjonowanie różnych dziedzin życia, co jest i będzie uwzględnione w podstawach programowych m.in. religii, etyki, historii, języka polskiego;

- dodanie samodzielności i odpowiedzialność za własny rozwój – te elementy są już częścią Profilu w obszarze sprawczości;
- dodanie otwartości na różnorodność – ten element jest już częścią Profilu w zakresie wartości (szacunek);
- ujęcie wolności jako przestrzeni do eksploracji i eksperymentowania – ten aspekt jest już częścią Profilu w zakresie wartości (wolność) oraz w obszarze sprawczości;
- dodanie postaw obywatelskich – są one częścią Profilu jako wypadkowa wolności, odpowiedzialności, ale również wspólnoty i szacunku;
- uzupełnienie o solidarność międzypokoleniową i poszanowanie wielokulturowości – są one częścią Profilu w zakresie odpowiednio solidarności i poczucia wspólnoty oraz szacunku;
- wprowadzenie uczciwości życiowej – jest ona częścią Profilu w zakresie wspólnoty, solidarności, odpowiedzialności, sprawiedliwości i dobra;
- dodanie empatii i zrozumienia dla innych – zachowanie empatyczne wymaga wykorzystania wartości i kompetencji już ujętych w Profilu: wspólnoty, solidarności, szacunku, ale także kompetencji społecznych – współpracy i dbania o innych;
- dodanie wartości „pokój” rozumianej jako „dążenie do pokojowego współistnienia (poczucie bezpieczeństwa i akceptacji)” – termin ten odnosi się do wielu obszarów znaczeniowych, które są już wyrażone w Profilu;
- dodanie życzliwości – postulat ten jest już ujęty w Profilu na gruncie wartości (solidarność, wspólnota, dobro) oraz w obszarze kompetencji osobistej (dbanie o innych).

Kompetencje fundamentalne

Interesariusze zgłosili kilka propozycji dotyczących rozbudowy katalogu kompetencji fundamentalnych, np.:

- wprowadzenie ekonomii i zarządzania zasobami, nie tylko w zakresie ekonomiczno-gospodarczym, lecz także w kontekście ekonomii wartości oraz ekonomicznych narzędzi dla rozwoju osobistego;

- dodanie kompetencji zawodowych;
- wprowadzenie kompetencji przyrodniczych;
- uzupełnienie obszaru o umiejętność myślenia naukowego.

Żaden z tych postulatów nie został wprowadzony jako nowa kompetencja fundamentalna, znalazły jednak swoje miejsce w Profilu odpowiednio w obszarach wiedzy oraz kompetencji poznawczych (por. [punkt 2.1.1](#)).

Kompetencje przekrojowe – kompetencje społeczne:

- wprowadzenie kategorii „dojrzałość społeczna” – ta kategoria jest wypadkową wielu kompetencji zawartych w różnych elementach Profilu;
- dodanie umiejętności mediacyjnych, aktywnego słuchania i komunikacji empatycznej – są częścią składową współpracy (w aspektach: efektywnej komunikacji i harmonizowania współpracy), która jest już zawarta w Profilu;
- włączenie do Profilu nauki dobrych manier jako osobnej umiejętności – dobre maniery są wynikiem wspierania uczenia się przez różnorodne działania odnoszące się zarówno do wartości, jak i kompetencji poznawczych i społecznych.

Kompetencje przekrojowe – kompetencje osobiste:

- uwzględnienie umiejętności autoprezentacji w części rozwoju osobistego – propozycja zbyt szczegółowa, jest wypadkową różnych elementów Profilu, które powinny być operacjonalizowane na poziomie podstawy programowej;
- dodanie poczucia społecznej odpowiedzialności osobistej, rozumianej jako troska o wspólne dobro (w wymiarze rodzinnym, społecznym, obywatelskim itp.) – postulat wpisuje się w wartości już ujęte w Profilu: wspólnota, solidarność i odpowiedzialność;
- dodanie kompetencji emocjonalnych – jako osobny termin „kompetencje emocjonalne” dobrze oddają złożoność tej dziedziny, obejmującej zarówno samoświadomość, samoregulację, motywację, empatię, jak i umiejętności społeczne. Jest to też nazwa intuicyjna i zrozumiała dla większości ludzi, co sprzyja popularyzacji wiedzy na temat znaczenia emocji. Natomiast na poziomie terminologii naukowej omawiany termin ma zbyt szeroki zakres znaczeniowy z jednej strony, a z drugiej zbyt niejasny. W brzmieniu przyjętym w Profilu część zakresu znaczeniowego postulatu odpowiada kompetencjom osobistym, a część – sprawczości;
- dodanie umiejętność prowadzenia zrównoważonego stylu życia, rozumianego jako postawa wobec nadkonsumpcji, marnowania zasobów naturalnych, degeneracji środowiska, rozumienie roli bioróżnorodności, szacunek do fauny i flory, myślenie

systemowe, adaptatywność do zmiany klimatu itp. – propozycja obejmuje elementy już ujęte w Profilu, w tym wartości: wspólnota, szacunek, ale także treści dotyczących wiedzy, które zostały wprowadzone w wyniku konsultacji (por. [punkt 2.1.1](#)).

Sprawczość:

- włączenie motywacji i równowagi emocjonalnej zamiast samoregulacji – definicja samoregulacji zawarta w Profilu oddaje zamysł twórców i nie jest sprzeczna z postulatem, wobec czego nie uległa zmianie; motywacja i równowaga emocjonalna zawierają się w istniejącym opisie sprawczości;
- wprowadzenie myślenia twórczego jako elementu działania na rzecz budowania i rozwijania sprawczości – myślenie twórcze jest częścią składową myślenia kreatywnego, które znajduje się w Profilu w obszarze kompetencji poznawczych;
- uzupełnienie obszaru o proaktywność – zaproponowana przez interesariuszy definicja proaktywności pokrywa się z opisem samoregulacji zawartym w Profilu;
- dodanie poczucia sensu – termin jest nieprecyzyjny; odnosi się do emocji czy indywidualnych zapatrywań ontologicznych i aksjomatycznych.

Wiedza w obszarach kształcenia:

- dodanie edukacji interkulturowej – termin „edukacja” pojawia się w Profilu w odniesieniu do pewnych praktyk edukacyjnych, a nie jako osobna kompetencja;
- dodanie edukacji medialnej – jw.;
- dodanie kompetencji praktycznych, rozumianych jako znajomość wybranego zawodu, umiejętności praktyczne w zakresie profilu kształcenia (zamiast „uczenia się pod egzamin”) – postulat dotyczy określonych typów szkół. Kształcenie w zawodzie wynika z charakteru i profilu danej szkoły. Zróżnicowanie w tym zakresie nastąpiło w odniesieniu do wiedzy w obszarach (por. [punkt 2.4.5](#));
- dodanie wiedzy związanej z prawem – z jednej strony postulat jest zbyt ogólny i można go interpretować na wiele sposobów, z drugiej zaś – jest na tyle szczegółowy, że może być realizowany w ramach podstaw programowych;
- dodanie profilaktyki jako umiejętności korzystania z oferty państwa, w kontekście praw i obowiązków związanych z państwem – kompetencja jest zawarta w wielu elementach Profilu, m.in. kompetencjach poznawczych, społecznych i sprawczości;
- dodanie historii ekonomicznej i historii kultury jako osobnych przedmiotów – jw.

Inne

Oprócz postulatów, które zespół merytoryczny przyporządkował do określonych kategorii, padły także uwagi i komentarze nieodnoszące się do konkretnych zapisów Profilu:

- należy zamieścić w Profilu wymóg mierzalności, by dokument nie był „zbiorem życzeń” – dokument w zamyśle ma pomóc kształtować politykę edukacyjną i jako taki nie będzie realizowany bezpośrednio w szkołach; zapisy Profilu będą operacjonalizowane w podstawach programowych;
- proponuje się odejście od diagramu ilustrującego składowe Profilu (por. rysunek 4) na rzecz listy skonkretyzowanych haseł – każda składowa Profilu jest nie tylko zamieszczona na schemacie, lecz także posiada definicję oraz opis tworzących tę składową elementów;
- dodanie do Profilu kategorii kompetencje artystyczne – termin ten można interpretować na wiele sposobów; kreatywność, twórczość, ekspresja artystyczna, wiedza w obszarze estetyki, historii różnych dziedzin artystycznych przejawia się w różnych komponentach Profilu;
- dodanie do Profilu posługiwania się sztuczną inteligencją w sposób etyczny – kompetencja jest zawarta w różnych komponentach Profilu.

Powyższa lista nie wyczerpuje wszystkich komentarzy, daje jednak pogląd na rodzaje uwag zgłoszonych przez interesariuszy. Pozwala także zobaczyć, czego brakowało uczestnikom konsultacji w obecnej praktyce szkolnej oraz na co – w zakresie kompetencji i wiedzy uczniów i absolwentów – chcieliby w przyszłości położyć większy nacisk.

2.2. Uwagi i komentarze wykraczające poza ramy Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej

Znaczna część uwag przekazanych przez interesariuszy w trakcie konsultacji nie odnosiła się bezpośrednio do kształtu i treści Profilu. Dotyczyła m.in. kształtu planowanych i wdrażanych zmian w podstawach programowych, praktyk uczenia, oceniania (w tym egzaminacyjnego), nadzoru pedagogicznego, wyzwań i zagrożeń edukacyjnych naszych czasów, etosu pracy nauczycielskiej, organizacji nauki na poszczególnych etapach edukacji, miejsca oświaty polskiej na tle innych państw i wielu innych tematów.

Z tego powodu uwag tych nie można było uwzględnić w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej. Zawierają jednak pokaźny potencjał poznawczy dotyczący przekonań, wartości, potrzeb, ale też obaw i frustracji uczestników konsultacji, odnoszących się do szkół ponadpodstawowych. Jako takie mogą stanowić swoiste wskazówki czy rekomendacje, które mogą się przyczynić do usprawnienia procesu wdrażania Profilu w szkołach. Stanowią też cenne źródło inspiracji i informacji, które można wykorzystać w toku szkolnej praktyki.

2.2.1. Stosunek do reformy edukacji

Ogólne wrażenie i pierwsza ocena planowanej reformy

Wiele z uwag dotyczących reformy edukacji odnosiło się do ogólnego kształtu i procesu wprowadzania zmian. Można je podzielić na komentarze: negatywnie odnoszące się do zmian, neutralne i mieszane, pozytywne i wyrażające ciekawość.

Obawy, dystans i brak nadziei na zmiany

Wiele osób zwróciło uwagę na brak szczegółowych informacji związanych z wprowadzaną reformą, zbyt dużą ilość ogólników oraz poczucie, że reforma jest przygotowywana zbyt szybko i bez wystarczających konsultacji z zainteresowanymi środowiskami. Jednocześnie pojawiały się obawy o niedokładne przygotowanie podstaw programowych.

Niektórzy uczestnicy konsultacji dostrzegli błędy powielane z wcześniejszych reform. Część interesariuszy uważała, że reforma jest robiona „dla reformy”, a nie z myślą o nauczycielach czy rzeczywistych potrzebach systemu. Wyrażano tęsknotę za stabilizacją w edukacji, a nie kolejnymi zmianami i poprawkami. W informacjach zwrotnych można przeczytać:

- „[reforma] jest robiona zbyt szybko, przez co niedokładnie, a w konsekwencji znów będziemy uczyć jakiś niepotrzebnych rzeczy”;
- „zbyt krótki czas na jej wprowadzenie”;
- „obawiam się, że podstawy programowe będą przygotowane niestarannie”;
- „zależy nam na stabilizacji, nie na zmianach i poprawkach”.

Dodatkowo uczestnicy konsultacji wyrazili obawy o brak konsekwencji we wprowadzanej reformie czy trwałość zmian w obliczu możliwej zmiany władzy:

- „Obawy o brak konsekwencji, przykładem może tu być przewidywane znaczenie kompetencji cyfrowych w profilu absolwenta a zmiany w ramowym planie nauczania”;
- „Przede wszystkim podstawa programowa nie może zmieniać się »co chwila«. Nowo wybrany rząd wprowadza swoje ulepszenia. Podstawa powinna być stała i niezmienna, ale dostosowana do tego, co dzieje się na rynku pracy”.

Obawy budziła też przyszłość kadry nauczycielskiej. Uczestnicy konsultacji wskazali na coraz mniejsze zainteresowanie zawodem nauczyciela, niskie zarobki i trudne warunki pracy (por. [punkt 2.2.3](#)), co w ich odczuciu może prowadzić do braku fachowców, zwłaszcza w szkolnictwie zawodowym. Obawy dotyczyły również przekonania o braku odpowiednich zasobów, by sfinansować reformę, w tym funduszy na szkolenia dla nauczycieli i wsparcie dla szkół w kontekście zmian w programach nauczania. Nauczyciele zastanawiali się także nad rolą rodziców w szkole.

Oto przykładowe wypowiedzi:

- „niski poziom nakładów na edukację wpływa na jakość nauczania, wynagrodzenia nauczycieli oraz stan infrastruktury szkolnej”;
- „w dobie cyfryzacji konieczne jest zapewnienie nowoczesnych narzędzi edukacyjnych, co wciąż stanowi problem w wielu szkołach”;
- „brak współpracy pomiędzy rządem, instytucjami, a nauczycielami, uczniami”;
- „kryzys kadrowy, wynikający z niskich zarobków i trudnych warunków pracy, jest coraz bardziej odczuwalny – będzie coraz gorzej, brak fachowców, nauczycieli zawodu”;
- „Jak będzie określone miejsce rodziców w szkole – czy wreszcie zrozumieją, na czym polega to partnerstwo, a nie tylko roszczeniowość”;

Wybrzmiał także niepokój niektórych osób o charakter zmian, które Profil może wprowadzić w systemie wartości uczniów:

- „obawa o brak, wykluczenie, niezwracanie uwagi na wartości, w tym te z kultury naszego dziedzictwa chrześcijańskiego”;
- „pomija się »korzeń« polskości, czyli chrześcijaństwo, a buduje się coś nowego, ogólnego, poza tradycją”.

Opinie neutralne i mieszane

Jednocześnie planowana reforma spotkała się z bardziej ostrożnym formułowaniem ocen, m.in. wyrażano przekonanie, by wstrzymać się z kategoriicznymi sądami do czasu pojawienia się pierwszych trwałych zmian. Część wygłoszonych opinii wydaje się być neutralna lub mieszana.

Oto przykładowe wypowiedzi:

- „Intencje są dobre, natomiast droga do celów błotnista i kręta”;
- „Jeszcze osobiście nie czuję tej reformy, w szkole niewiele się o niej mówi”;
- „Mieszane. Reforma może prowadzić do chaosu w systemie, szczególnie w kontekście zmian w programie nauczania. Mam obawy związane z brakiem odpowiednich zasobów, szkoleń dla nauczycieli i wsparcia dla szkół”;
- „Wielkie nadzieje, ale też obawy, czy nie skończy się tylko na teorii”;
- „Na razie brak odczuć, trudno powiedzieć, na czym polega reforma, każda kolejna nic nowego nie wnosi w praktyce. Więc czekam”.

Opinie pozytywne i wyrażające ciekawość

Pojawiło się też wiele głosów wyrażających nadzieje związane z wprowadzaną reformą. Niektórzy uczestnicy konsultacji dostrzegli dobre intencje stojące za reformą i wyrazili wiarę, że zmierza ona w dobrym kierunku. Z bardziej precyzyjnie wyrażonych opinii zwracają uwagę te, w których wyrażono oczekiwanie na większą autonomię pracy szkół.

Oto przykładowe wypowiedzi:

- „mam poczucie, że zmiany zmierzają w dobrym kierunku”;
- „ciekawość i oczekiwania na zmiany tego, co nie funkcjonuje, i pozostawienie tego, co się sprawdza i jest efektywne”;
- „ciekawość, jak będzie tym razem; czy uda nam się tak zaprojektować pracę, by lepiej trafić do uczniów pokolenia Alfa, Beta”;
- „Cieszę się, że mogę uczestniczyć w konsultacjach. Mam nadzieję, że przygotowywana reforma da większą autonomię szkołom, ponieważ nauczyciele i dyrektorzy lepiej znają potrzeby lokalnego rynku edukacji”.

Wyrażone potrzeby

Osobną kategorię uwag stanowią potrzeby i oczekiwania. Uczestnicy konsultacji wyrazili nadzieję na zmianę tego, co nie funkcjonuje, i pozostawienie tego, co się sprawdza i jest efektywne, tak aby reforma była dopasowana do obecnych czasów i pokolenia. Istotne były dla nich konkrety i czytelność wprowadzonych zmian, a także dopasowanie do określonego typu szkoły.

Oto przykładowe wypowiedzi:

- „Zależy nam na prostych, jasnych informacjach/komunikatach co do realizacji”;
- „Zapewne wymaga jeszcze wielu prac doprecyzowanie, co w liceum, co w technikach”;
- „Reforma powinna być dopasowana do czasów i pokolenia, które będzie odbiorcami”.

Ważnym aspektem, który wybrzmiał, było przygotowanie nauczycieli do pracy z nowym pokoleniem uczniów. Podkreślono konieczność wsparcia kadry pedagogicznej poprzez szkolenia i warsztaty, które pomogą im skutecznie wdrażać założenia Profilu, rozwijając zarówno umiejętności z zakresu danego przedmiotu, jak i przekrojowe.

Podsumowanie

Podsumowując, pierwsze odczucia uczestników konsultacji związane z wprowadzeniem zmian w edukacji były złożone. Panowała atmosfera wyczekiwania, połączona z ostrożnością i lękiem przed powtórką z przeszłości. Chociaż przeważały opinie negatywne wobec planowanej reformy, nie brakowało również głosów wyrażających ciekawość dotyczącą jej efektów i gotowość do wzięcia w niej udziału. Uczestnicy konsultacji oczekiwali przede wszystkim stabilizacji, konkretów oraz realnego wsparcia we wdrażaniu zmian.

2.2.2. Postulowane zmiany w podstawie programowej

Postulaty ogólne

Już w pierwszych informacjach zwrotnych pojawiły się postulaty i opinie dotyczące pożądanych zmian w podstawach programowych. Niektóre miały charakter ogólny, inne dotyczyły bardziej skonkretyzowanych rozwiązań odnoszących się do uczonych w szkole przedmiotów.

Wypowiedzi zebrane w trakcie konsultacji jasno wskazują, że podstawa programowa jest postrzegana jako dokument o ograniczonym wpływie na rzeczywistą jakość edukacji. Uczestnicy podkreślali m.in., że „podstawa programowa to jedynie dokument – zapisany na papierze zbiór wytycznych, który sam w sobie niewiele wnosi i nie rozwiązuje żadnych realnych problemów”. Dochodzili do konkluzji, że „ani obecna podstawa programowa, ani żadna przyszła jej wersja nie będzie w stanie sama w sobie wpłynąć na jakość edukacji”.¹⁶

Wybrzmiały m.in. postulaty zwiększenia elastyczności i korelacji międzyprzedmiotowej oraz ograniczenie przeciążenia programowego.

Uczestnicy konsultacji krytykowali także nadmierne skupienie na teoretycznym przekazywaniu wiedzy i braku powiązania jej z praktycznymi aspektami życia i rynkiem pracy: „Uważam, że reforma powinna być gruntowna i całkowita, łącznie ze zmianą podstaw programowych. Absolwent szkoły ponadpodstawowej powinien być zorientowany na cel, który chce osiągnąć. Trzeba mu pokazać możliwości, jakie daje mu nauka, najlepiej praktyczna”. W tym kontekście celne wydaje się być porównanie podane przez jednego z uczestników: „Obecny sposób prowadzenia

¹⁶ Z wypowiedzi niektórych uczestników konsultacji wynika, że jakość nauczania zależy bardziej od samego nauczyciela: „Wszystko zależy od jakości kadry pedagogicznej. Jeśli mamy świetnych nauczycieli, osiągną oni dobre wyniki niezależnie od metod, jakie stosują. Jeśli jednak nauczyciel nie jest zaangażowany w swoją pracę, żadne zmiany w podstawie programowej ani inne narzędzia nie sprawią, że zaczniesz efektywnie uczyć”. Zauważyli także, że jakość zajęć mogłaby być wyższa, gdyby wdrożyć wyższe standardy nadzoru pedagogicznego: „W praktyce jednak często zdarza się, że podstawa programowa nie jest realizowana w pełnym zakresie. Wynika to między innymi z niedostatecznej kontroli nad procesem nauczania. Obecny system nadzoru koncentruje się głównie na sprawdzaniu dokumentacji... W rezultacie istnieje istotna rozbieżność między tym, co powinno być nauczane, a tym, co faktycznie dzieje się w salach lekcyjnych”.

lekcji można porównać do nauki pływania na ławce – ponieważ woda jest zimna i nieprzyjemna, uczeń uczy się pływać w komfortowych warunkach, bez realnego kontaktu z wodą. Następnie, na końcu procesu edukacyjnego, zostaje wypchnięty z moła wprost do oceanu i pozostawiony sam sobie”.

Jednocześnie zwrócono uwagę na trudność w dopasowaniu nadmiernej ilości treści w podstawie programowej do liczby godzin przewidzianych na przedmiot – rodzi to albo konieczność zmniejszenia liczby efektów uczenia się w podstawie, albo zmianę w ramowych planach nauczania.

W trakcie konsultacji wyrażono obawę, że planowana polityka Ministerstwa Edukacji Narodowej w zakresie ramowych planów nauczania w szkołach podstawowych wykazuje tendencję do redukcji przedmiotów przyrodniczych, co budzi obawy o przyszły brak kandydatów do zawodów technicznych i medycznych.

Zwrócono też uwagę, że zapisy Profilu mogą powielać kluczowe kompetencje i umiejętności ujęte w podstawach programowych kształcenia w zawodach. Uczestnicy konsultacji wskazywali także, że w podstawie programowej kształcenia zawodowego w technikum przeznaczono zbyt wiele godzin na kształcenie zawodowe kosztem przedmiotów ogólnokształcących. Ponadto wyrazili niepokój o odpowiednie ujęcie przedmiotów związanych z edukacją ekonomiczną.

Podkreślano, że dzisiejsza edukacja wymaga najpilniejszej rewizji w obszarach związanych z rynkiem pracy, technologią i kompetencjami przyszłości. Wskazano m.in. na konieczność dostosowania treści edukacyjnych do zmieniających się potrzeb rynku pracy oraz intensywniejsze kształcenie kompetencji przekrojowych. Uczestnicy konsultacji dostrzegli również potrzebę przeprowadzenia zmiany w doradztwie zawodowym.

Oto wybrane cytaty z wypowiedzi uczestników konsultacji:

- „dotychczasowa praktyka działań MEN w zakresie planów nauczania s.p. [szkoły podstawowej] pokazuje tendencję do redukcji przedmiotów przyrodniczych i rodzi obawy o potencjalny brak kandydatów do zawodów technicznych i medycznych”;
- „w kształceniu zawodowym, gdy mamy już określone kluczowe kompetencje i umiejętności poprzez Cele kształcenia w zawodzie i KPS-y [Kompetencje personalne i społeczne] – dublowanie tych profili jest wg mnie problematyczne”;
- „podstawa programowa kształcenia zawodowego w technikum – zbyt wiele godzin na kształcenie zawodowe, a za mało na ogólnokształcące”;
- „konieczność dostosowania treści edukacyjnych do zmieniających się potrzeb rynku pracy oraz kształcenia kompetencji miękkich”;
- „Olbrzymia zmiana powinna być w doradztwie zawodowym – jedno z najgorszych w Europie”.

Postulaty szczegółowe

Uczestnicy konsultacji wskazali konieczność zwiększenia nacisku na kształcenie kompetencji najbardziej potrzebnych w XXI wieku, do których zaliczyli m.in.: samodzielność i odpowiedzialność; umiejętność analizy danych; pracę w zespole i rozwiązywanie problemów; radzenie sobie ze stresem i odporność psychiczną; umiejętności interpersonalne, autoprezentację; krytyczne myślenie i weryfikację informacji.

W wypowiedziach uczestników konsultacji pojawiły się konkretne, czasem bardzo szczegółowe kwestie. Należą do nich m.in.:

- postulat „radzenia sobie z wyzwaniami świata”, np. rozwój sztucznej inteligencji, kryzysy globalne, transformacje, rozwijane poprzez „uczenie się na najnowszych przykładach z życia codziennego” – warto dodać, że takie elementy są już zawarte w obecnej podstawie programowej;
- postulaty dotyczące „edukacji finansowej i obywatelskiej”, np. wprowadzenie obowiązkowych zagadnień z ekonomii, planowania kariery, przedsiębiorczości, prawa pracy;
- postulaty dotyczące „kompetencji cyfrowych i technologicznych”, m.in. rozszerzenie zakresu edukacji cyfrowej o tworzenie treści, sztuczną inteligencję, analizę danych i świadome korzystanie z narzędzi cyfrowych;
- postulaty dotyczące „myślenia krytycznego i rozwiązywania problemów”, m.in. zwiększenie nacisku na samodzielną analizę faktów;
- postulaty dotyczące „edukacji klimatycznej i globalnej”, m.in. ujęcie tematów zmian klimatycznych, zrównoważonego rozwoju i zrównoważonego stylu życia, działań lokalnych i globalnych, świadomości ekologicznej;
- postulat dotyczące „edukacji medialnej”, np. wprowadzenie edukacji medialnej obejmującej krytyczne myślenie, ocenę źródeł informacji, cyfrową higienę;
- dodanie udzielania „pierwszej pomocy” w formie kwalifikacyjnego kursu pierwszej pomocy;
- dodanie „poczucia społecznej odpowiedzialności osobistej” rozumianej jako troska o wspólne dobro (w wymiarze rodzinnym, społecznym, obywatelskim itp.);
- konieczność kształtowania kompetencji społecznych na każdym przedmiocie: „przypominanie nauczycielom, że umiejętności społecznych uczymy zawsze, a nie np. na edukacji obywatelskiej”.

Według uczestników konsultacji kluczem do lepszego kształcenia kompetencji jest przejście od biernego przyswajania wiedzy do aktywnego działania, projektowania i rozwiązywania problemów w świecie rzeczywistym, przy jednoczesnym rozwijaniu kluczowych umiejętności społecznych i wartości etycznych.

2.2.3. Trudności z wdrożeniem Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej w kontekście wyzwań stojących przed polską edukacją

Według uczestników konsultacji wdrożenie Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej do praktyki szkolnej może napotkać wiele istotnych wyzwań, które są związane zarówno z głęboko zakorzenionymi problemami systemowymi, jak i z czynnikiem ludzkim. Obejmują one m.in. aspekty opisane poniżej.

Wyzwania dotyczące sytuacji kadry nauczycielskiej

W kontekście wyzwań stojących przed systemem edukacji interesariusze wskazali przede wszystkim obniżającą się jakość nauczania i braki kadrowe wśród nauczycieli. Wiąże się to w szczególności z:

- niskim prestiżem zawodu nauczyciela: „[konieczne jest] Przywrócenie szacunku dla zawodu nauczyciela”;
- starzejącą się kadrą: „coraz starsi nauczyciele, często w wieku emerytalnym, brak zachęt (również finansowych) dla młodych osób chcących uczyć w szkole”;
- niedostateczną motywacją nauczycieli: „motywacja nauczycieli, nagradzanie – pieniądze na wycieczki”.

Sytuacja nauczycieli może więc stanowić „hamulec” we wdrożeniu Profilu. Omawiając to zagadnienie, poruszono wiele wątków, z których głównym jest opór i niechęć nauczycieli do zmian. Wśród powodów wskazano przyzwyczajenia, rutynę, brak zrozumienia celowości zmian oraz poczucie, że każda kolejna reforma to „zło konieczne”. Część nauczycieli jest wypalona zawodowo i nie wierzy w możliwość realnych zmian. Oto przykładowe wypowiedzi na ten temat:

- „Przyzwyczajenia nauczycieli jako hamulec”;
- „Przekonanie wszystkich nauczycieli, że warto coś zmienić; traktują kolejną reformę jako zło konieczne”;
- „Brak wiary w możliwość realnej zmiany sprawia, że nowe idee są przez nich odrzucane lub wdrażane w sposób zniekształcony, co nierzadko przynosi więcej szkody niż pożytku”.

Ponadto w opiniach uczestników konsultacji obecny model zarządzania kadrą nauczycielską (wynagrodzenia, awanse) nie motywuje do innowacyjności i zaangażowania, co prowadzi do wniosku, że „podejmowanie wysiłku związanego z prowadzeniem ciekawych, inspirujących i kreatywnych lekcji nie ma sensu”.

Nadmiar obowiązków nauczycieli to kolejny palący problem wskazany przez uczestników konsultacji. Nauczyciele czują się obarczeni zbyt wieloma rolami: „A może przeciążenie też nauczycieli, ja czasami słyszę od moich kolegów i koleżanek – kim jeszcze mam być? psychologiem, wychowawcą, negocjatorem, nauczycielem”.

Wiąże się z tym poczucie, że zmiany (np. w narzędziach cyfrowych) następują zbyt szybko, aby móc za nimi nadążyć. To prowadzi do znużenia i braku elastyczności. Przykładowe wypowiedzi na ten temat:

- „Nauczyciele ciągle się kształcą i ciągle coś się zmienia – można mieć tego dość”;
- „Nowe zmiany, np. w technologiach, które wymuszają kolejne kompetencje i nauczyciele oraz rodzice nie będą w stanie nadążyć”.

Uczestnicy konsultacji w swych odpowiedziach zauważyli też, że istotne wyzwanie stanowi niewystarczająca liczba kadry wykwalifikowanej do realizacji nowych celów oraz brak środków finansowych na szkolenia. Wyartykułowali potrzebę kształtowania odpowiednich kompetencji kandydatów do zawodu nauczyciela w trakcie studiów pedagogicznych:

- „Niewystarczająca liczba wykwalifikowanej kadry do realizacji nowych celów. Brak środków finansowych na szkolenia czy rozwój nowych programów”;
- „Kształcenie odpowiednich kompetencji kandydatów do zawodu nauczyciela w trakcie studiów pedagogicznych”.

Wyzwania systemowe i strukturalne

W tej kategorii zgrupowano uwagi dotyczące problemów leżących u podstaw funkcjonowania systemu edukacji, wskazanych w toku rozmów z interesariuszami.

Zdaniem uczestników konsultacji spodziewana biurokracja i „chaos prawny” to kolejne przewidywane przeszkody we wdrażaniu Profilu. Duża ilość dokumentów do wypełnienia, długie procedury administracyjne i „nieaktualne lub nieżyciowe” przepisy zniechęcają nauczycieli do pracy i stoją na przeszkodzie wprowadzeniu zmian. Przykładowe wypowiedzi:

- „Może pojawić się dużo kolejnych dokumentów do wypełnienia, co zniechęci nauczycieli”;
- „chaos prawny, który prowadzi do głębokiej niepewności w zakresie decyzji, jakie mogą podejmować nauczyciele”.

W opinii uczestników konsultacji obecny system edukacji jest silnie zorientowany na wyniki matury i egzaminu zawodowego, co powoduje, że szkoły skupiają się na „uczeniu pod egzamin”, a nie na wszechstronnym rozwoju uczniów:

- „System, który poniekąd wymusza pracę polegającą na uczeniu pod maturę, egzamin zawodowy”;
- „To egzaminy (zwłaszcza maturalne) i kryteria przyjmowania na studia wyższe determinują kompetencje licealistów, które sami uczniowie uznają za istotne”.

Dodatkowo w ocenie niektórych uczestników konsultacji egzaminy zawodowe są źle przygotowane, koncentrują się na odtwarzaniu informacji zamiast na rozwiązywaniu rzeczywistych problemów: „Uczeń musi rozwiązywać problemy, a w tej chwili można się przygotować do egzaminu pod klucz”.

W niektórych wypowiedziach wskazano także wyzwania infrastrukturalne: „[problemy] z dostosowaniem pomieszczeń, z przygotowaniem kadry nauczycielskiej, inwestycje”.

Wreszcie w opinii uczestników konsultacji może zachodzić trudność w ocenianiu: „Trudność w zebraniu informacji zwrotnej, czy absolwent posiada dane kompetencje”, co może utrudniać realizację postanowień zawartych w Profilu.

Wyzwania społeczne i komunikacyjne

Kategoria ta dotyczy uwag zakwalifikowanych przez zespół merytoryczny przygotowujący Profil jako trudności w interakcji z otoczeniem szkolnym. Głównym wyzwaniem według uczestników konsultacji może być opór uczniów i rodziców przed zapowiadanymi zmianami. Oto przykładowe wypowiedzi:

- „Opór uczniów i rodziców przed zmianą”.
- „Rodzice mogą obawiać się, że skupienie się na kompetencjach miękkich czy technologicznych osłabi tradycyjne przedmioty”.
- „Brak gotowości pełnej współpracy przy wdrażaniu nowego profilu absolwenta pomiędzy rodzicami, uczniami i nauczycielami”.

W tym kontekście znamienne jest pytanie jednego z uczestników, które może wskazywać na poczucie osamotnienia lub wewnętrzne poczucie słabości nauczycieli: „JAK ZYSKAĆ SOJUSZNIKÓW w innych grupach związanych z edukacją”.

Pojawiała się też obawa, czy uczelnie zmienią swój tryb nauki ze względu na inaczej przygotowanych uczniów: „Czy wyższe uczelnie przeorganizują swoje plany w stosunku do inaczej przygotowanych uczniów?”.

Wyzwania dotyczące systemu edukacji

Uczestnicy konsultacji wskazali także wyzwania, które nie przekładają się bezpośrednio na wdrożenie lub realizację Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej. Warto jednak je przytoczyć, ponieważ podają kontekst, w którym będą wprowadzane zmiany.

Interesariusze zwrócili uwagę m.in. na nieprzystawalność systemu kształcenia do wymogów rynku pracy i realiów zmieniającego się świata. System edukacji, w ich opinii, nie nadąża za dynamicznymi zmianami na rynku pracy, postępem technologicznym (w tym sztuczną inteligencją) i zmieniającymi się realiami geopolitycznymi: „W perspektywie najbliższych 10–15 lat kluczowym wyzwaniem będzie z pewnością dostosowanie się do bardzo szybko zmieniającego się rynku pracy”. Jednocześnie: „Sztuczna inteligencja może również w znacznym stopniu zaburzyć te relacje”. Podkreślili także, że absolwenci szkół ponadpodstawowych często muszą być przez pracodawców uczeni „od zera”, co wskazuje na lukę między edukacją formalną a wymaganiami rynku pracy.

W ich opinii kolejnym problemem edukacji jest nadmierne skupienie na odtwarzaniu i „uczeniu pod egzamin”, co w konsekwencji blokuje rozwój myślenia logicznego i praktycznego.

Uczestnicy konsultacji wskazali także wyzwania związane z sytuacją młodzieży:

- brak przygotowania uczniów do radzenia sobie z wyzwaniami, takimi jak stres, niepewność ekonomiczna czy konieczność uczenia się przez całe życie: „kompetencje, które pozwolą im odnaleźć się i poradzić sobie w świecie pełnym zmian, uczniowie powinni wiedzieć, jak uczyć się samodzielnie, skąd czerpać materiały do nauki, jak weryfikować ich jakość”;
- nadmierne chronienie uczniów przed trudnościami, co utrudnia rozwój odpowiedzialności za własne działania:
 - „sejfityzm – nadmierne otaczanie uczniów ochronnym kokonem, w którym sztucznie eliminuje się wszelkie trudności i konsekwencje ich działań”,
 - „Odpowiedzialność za ich wyniki edukacyjne i rozwój osobisty jest przerzucana na instytucje, takie jak system edukacji, czy rodzice, zamiast stopniowo przekazywać ją samym uczniom”;
- osłabienie zdrowia psychicznego młodzieży: „Coraz więcej młodych ludzi boryka się z trudnościami emocjonalnymi i spadającą odpornością psychiczną”.
- kryzys demograficzny: „w małych miasteczkach również brakuje młodzieży”.

Powyższe bariery i wyzwania mogą mieć wpływ na przekonanie poszczególnych aktorów systemu edukacji do zmian, które wprowadza Profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej oraz utrudnić realizację zawartych w nim postanowień (np. dotyczących sprawczości czy kształcenia kompetencji przekrojowych). Warto mieć ich świadomość, aby móc zaprojektować rozwiązania.

2.2.4. Rekomendacje i postulaty dotyczące pracy nauczycieli i szkół ponadpodstawowych

Uczestnicy konsultacji zwrócili uwagę na to, że wprowadzenie Profilu absolwenta i absolwentki wymaga m.in. interdyscyplinarnego podejścia do kształcenia, które oznacza konieczność porzucenia przez nauczycieli i szkoły utartych schematów. Podkreślono, że jeśli reforma ma się powieść, konieczny jest znaczny nakład pracy i czasu ze strony kadry pedagogicznej i wyrażenie przez nią chęci wdrożenia zmian. W związku z tym interesariusze zaproponowali szereg rekomendacji i postulatów dotyczących pracy nauczycieli, zarówno w szkole, jak i jej otoczeniu, oraz organizacji pracy szkół.

Rekomendacje dla nauczycieli

Zespół merytoryczny odpowiedzialny za przygotowanie Profilu pogrupował zgłaszane w tym obszarze postulaty i uogólnił do następujących punktów:

- zmiana paradygmatu nauczania – mniej teorii, więcej praktyki, np.:
 - wprowadzenie aktywizujących metod nauczania, np. opartych na doświadczeniu (*experiential learning*), metodzie projektów, studium przypadku i symulacjach, metodzie STEAM, w tym:
 - wdrożenie metody projektu jako podstawowej formy pracy, w tym w zajęciach międzyprzedmiotowych i międzyklasowych,
 - wprowadzenie projektów łączących teorię z praktyką: „wprowadzić projekty interdyscyplinarne, które łączą teorię z praktyką, oraz stawiać na metody aktywizujące, takie jak praca w grupach, symulacje czy warsztaty”;
 - kształcenie kompetencji przez działanie, np. poprzez projektowanie zadań edukacyjnych w formie problemów do rozwiązania (*problem-based learning*), gier edukacyjnych, zadań wymagających współpracy i komunikacji; przykładem może być:
 - wprowadzenie ćwiczeń z prezentowania się, mówienia na forum, wystąpień przed klasą w celu rozwijania „umiejętności autoprezentacji i wystąpień publicznych”,
 - dodanie „ćwiczeń mediacyjnych, aktywnego słuchania i komunikacji empatycznej jako elementów edukacji wychowawczej” w celu rozwijania „komunikacji interpersonalnej i mediacji”;
- lekcje poza pomieszczeniem klasowym: „Wyjście z ławek, z sal... Lekcje projektowe”;
- dostrzeżenie zalet pracy zespołowej i wzmacnianie relacji np. poprzez wprowadzenie strukturyzowanych zadań w grupie jako stałego elementu pracy klasowej;

- personalizacja procesu nauczania zgodnie z indywidualnymi potrzebami uczniów, np. dzięki wypracowaniu elastycznych scenariuszy zajęć i modułów dydaktycznych, które można dostosować do poziomu i zainteresowań grupy;
- wzmacnianie podmiotowości ucznia, np. poprzez wprowadzenie tutoringu rówieśniczego i mentoringu międzyklasowego; zachęcanie do autorefleksji, współdecydowania o procesie nauki (np. wybór tematów projektów, lektur, czasu realizacji itd.); organizację przestrzeni do prezentowania efektów pracy uczniów; delegowanie więcej odpowiedzialności na uczniów;
- uświadomienie uczniom potrzeby uczenia się przez całe życie oraz nauczenie ich tego, jak się uczyć samodzielnie;
- odpowiedzialne posługiwanie się cyfrowymi i nowoczesnymi narzędziami dydaktycznymi, w tym stosowanie platform edukacyjnych, aplikacji do współpracy online, narzędzi AI wspomagających personalizację i ewaluację procesu uczenia się;
- postrzeganie roli nauczyciela w pracy szkolnej jako facylitatora;
- dostrzeżenie zalet oceniania wspierającego rozwój, które motywuje i rozwija, a nie tylko klasyfikuje;
- zmiana podejścia do uczniów – odejście od traktowania ich jako „dzieci i młodzież, których aktywność kończy się wraz z opuszczeniem szkoły”, postrzeganie jako przyszłych dorosłych, w pełni przygotowanych do wyzwań zmieniającego się świata.

Rekomendacje dotyczące zmian w środowisku szkolnym

Aby zmienić istniejący stan rzeczy w omawianym kontekście, uczestnicy konsultacji zgłosili następujące propozycje:

- wprowadzenie ankiet oceniających nauczycieli: „jednym z łatwych do wdrożenia i skutecznych narzędzi poprawy jakości nauczania byłoby wprowadzenie ankiet oceniających nauczycieli przez uczniów szkół średnich. Dzięki takiej ankiecie można byłoby szybko wykrywać nieprawidłowości i umożliwić podejmowanie działań korygujących zarówno przez nauczycieli, jak i dyrektora”;
- zwiększenie autonomii nauczycieli: „Kluczową rolę odgrywają nauczyciele, którzy powinni mieć większą autonomię w doborze metod nauczania. Jednocześnie jednak konieczne jest wzmocnienie nadzoru nad jakością prowadzonych zajęć”;
- zbudowanie motywacji do ciągłego rozwoju nauczycieli: „Nauczyciel przede wszystkim musi być na bieżąco z umiejętnościami praktycznymi i społecznymi, nadążać za zmianami”;
- upowszechnienie nauczania modułowego i zwiększenie korelacji przedmiotowej: „Łączenie tematów z różnych przedmiotów w jeden spójny moduł”;

- łączenie nauki w ramach oddziałów i poziomów: „Łączenie oddziałów z różnych poziomów/profilu we wspólne projekty”;
- wprowadzenie obowiązkowych zajęć z umiejętności przekrojowych: „Wprowadzenie zajęć z komunikacji, negocjacji, zarządzania czasem, radzenia sobie ze stresem”;
- zwiększenie wymiaru praktyk i staży: „zmiana podstawy programowej, praktyki, staże u pracodawców w większym wymiarze”.

Pojawiła się również sugestia powrotu do Edukacyjnej Wartości Dodanej (EWD) jako remedium na część powstałych wyzwań.

Uwagi odnoszące się do współpracy środowiskowej i lokalnej

W części komentarzy interesariusze podkreślali konieczność uwzględnienia kontekstu otoczenia we wdrażaniu poszczególnych elementów Profilu. Odnosili się do:

- potrzeby zacieśnienia współpracy z rodzicami, zwłaszcza w kwestii kształcenia wartości i postaw uczniów:
 - „Niestety oczekiwania w stosunku do szkoły są takie, że to szkoła wychowa uczniów, nikt nie patrzy na to, że pewne zachowania i postawy dzieci powinny wynieść z domu. Brak jest pedagogizacji rodziców”;
 - „Możemy tworzyć profil absolwenta, ale sama szkoła nie poradzi sobie z wykształceniem odpowiednich umiejętności, nawyków, jeśli nie będzie zmiany systemowej, dzięki której także rodzice w pełni świadomie będą wychowywać swoje dzieci”;
- konieczności nawiązania lepszej współpracy z pracodawcami, zwłaszcza w kwestii kształtowania kompetencji zawodowych oraz przekrojowych lub kształtowania kompetencji w praktyce:
 - „Wskazane jest zwiększenie współpracy sektora edukacyjnego z potencjalnymi pracodawcami regulującymi aktualny i przyszły rynek pracy”;
 - „Zapraszanie specjalistów spoza szkoły”;
 - „Ścisła współpraca z pracodawcami. Szkolnictwo dualne nie spełniło swoich oczekiwań”;
- zwiększenia budżetu szkół: „Należy uwzględnić możliwości realizacji założeń w odniesieniu do możliwości większości szkół w Polsce, dysponujących albo małymi zasobami kadrowymi nauczycieli specjalistów (zwłaszcza w zakresie przedmiotów zawodowych), albo także brakiem zaplecza technicznego do prowadzenia zajęć rozwijających wszelkie umiejętności praktyczne”.

Warunki realnych zmian

W toku konsultacji uczestnicy podzielili się pomysłami, jak rozpoznawać efekty wprowadzonych zmian. Według nich skuteczność zmian będzie widoczna w konkretnych, mierzalnych zapisach w dokumentach (np. strategicznych, programowych), które nie będą tylko teorią na papierze, ale realnym narzędziem do wprowadzania zmian: „Bardzo konkretny dokument wyrażony w sposób dający się zmierzyć” oraz „Konkretny dokument, żeby był łatwiejszy w odbiorze dla nauczycieli i uczniów”.

Pozytywnym czynnikiem byłaby też zmiana podejścia organów nadzorujących z kontrolnego na wspierające, co ułatwiłoby nauczycielom nabywanie dobrych doświadczeń zawodowych: „więcej wsparcia, a nie kontroli, by pomóc w tych trudnych czasach nabierać dobrych doświadczeń zawodowych”.

W opinii uczestników konsultacji ważne jest urealnienie programów nauczania, ponieważ liczba zajęć tygodniowych jest zbyt duża, a uczniowie wybierają dany typ szkoły z określonych względów: „na przykładzie naszej szkoły uczniowie do klasy czwartej posiadają zajęcia z biologii, geografii, fizyki, chemii – kompetencje zupełnie niepotrzebne na tym etapie edukacji w szkole zawodowej”.

Dobrym pomysłem według interesariuszy byłoby też po wdrożeniu Profilu przeprowadzenie wśród nauczycieli ewaluacji, która będzie okazją do refleksji: „Bardzo prosto – prosić więcej o refleksję na ten temat samych nauczycieli, niech zainteresują się tym i dokonują ewaluacji – jak wygląda to po wprowadzeniu do szkół”.

Ważne jest również monitorowanie, zbieranie i reagowanie na opinie absolwentów wchodzących na rynek pracy. To pozwoliłoby na bieżąco dostosowywać programy nauczania do rzeczywistych potrzeb pracodawców: „informacje zwrotne od absolwentów wkraczających na rynek pracy i reakcja na nie”.

W opinii uczestników konsultacji niezbędne jest także ciągłe doskonalenie zawodowe nauczycieli, aby mogli efektywnie odpowiadać na zmieniające się potrzeby rynku pracy i uczniów oraz realizować założenia Profilu: „Doskonalenie nauczycieli”; „awans zawodowy, praca doradców – konieczność kontaktu z nauczycielami rozpoczynającymi pracę, ale to nauczyciel kontaktuje się z doradcą”.

Uczestnicy konsultacji zaproponowali zorganizowanie ogólnopolskiej debaty i nagłaśnianie dobrych praktyk w tym zakresie: „Zainteresować media, rząd, prezydenta, rodziców... pokazywać, jak jest, jak być powinno i dlaczego nie jest, jak być powinno”.

Jednocześnie należy podkreślić, że interesariusze mają świadomość, że wprowadzone rozwiązania nie przyniosą natychmiastowych rezultatów i potrzeba lat, by realnie ocenić ich wpływ: „Przed wszystkim nie będziemy widzieć efektów od razu, potrzeba lat, by wprowadzone rozwiązania przyniosły rezultat”.

2.3. Oczekiwania młodzieży wobec możliwości własnego rozwoju w kontekście Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej

W myśleniu o Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej nie mogło zabraknąć opinii uczniów.

Jak wynika ze spotkań konsultacyjnych przeprowadzonych przez Sieć Organizacji Społecznych – SOS dla Edukacji na temat Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej w 2025 roku¹⁷, młodzież ma jasne oczekiwania wobec edukacji – przede wszystkim chce, aby szkoła przygotowywała do prawdziwego życia, a nie jedynie do zdawania egzaminów. W związku z tym młodzi ludzie postulują, aby szkoła nie tylko jasno zdefiniowała, lecz także pokazywała, jak wdrażać w praktyce takie hasła, jak „samoregulacja”, „solidarność” czy „kierowanie sobą”.

Może to być powodem wskazywania przez młodzież na potrzebę kształcenia praktycznych umiejętności w placówkach oświatowych. Uczniowie podkreślili, że szkoła powinna skupić się na przekazywaniu wiedzy funkcjonalnej, która pomoże im aktywnie działać w dorosłym życiu. Chodzi m.in. o następujące obszary: wiedza o instytucjach publicznych, procedurach urzędowych i rekrutacji na studia; edukacja finansowa i podatkowa; wiedza o prawach obywatelskich i pracowniczych; umiejętność komunikacji interpersonalnej; znajomość narzędzi cyfrowych, w tym AI, oraz świadomość zagrożeń w internecie; rozwój kompetencji miękkich.

Zdaniem uczniów biorących udział w spotkaniach Sieci Organizacji Społecznych – SOS dla Edukacji szkoła powinna aktywnie wspierać rozwój kompetencji społecznych i osobistych (np. takich jak: asertywność i wyrażanie opinii, współpraca i rozwiązywanie konfliktów, budowanie odporności psychicznej i dbanie o własny dobrostan, empatia i reagowanie na potrzeby innych, samopoznanie, aktywne słuchanie i refleksja nad własnym rozwojem). W opinii uczniów, niezależnie od typu szkoły, każdy absolwent powinien opuścić ją z umiejętnościami niezbędnymi do funkcjonowania jako dorosły obywatel. Jednocześnie w szkołach powinno się ograniczać nauczanie wiedzy akademickiej na rzecz wiedzy funkcjonalnej. Młodzież skrytykowała przeciążenie teoriami i treściami egzaminacyjnymi, które często nie mają praktycznego zastosowania. Proponowała skupienie się na zrozumieniu, analizie i pracy projektowej, a także na dostosowaniu materiału do realiów życia i planów uczniów.

¹⁷ Proces ten był prowadzony niezależnie od działań IBE PIB. W maju i czerwcu 2025 roku Sieć Organizacji Społecznych – SOS dla Edukacji zorganizowała pięć spotkań w: Chęcinach (w ramach Europejskiego Kongresu Rad Młodzieżowych), Jastrzębiu-Zdroju, Krakowie, Warszawie i Nowym Mieście Lubawskim. Wzięło w nich udział około 120 uczniów i uczennic różnych szkół ponadpodstawowych. Każde spotkanie prowadzono w formie warsztatowej, z elementami debaty stolikowej, pracy grupowej i indywidualnej refleksji. Sieć Organizacji Społecznych – SOS dla Edukacji przekazała wnioski z prac zespołowi merytorycznemu czuwającemu nad przygotowaniem Profilu absolwenta i absolwentki na przełomie czerwca i lipca 2025 roku.

Co ciekawe, uczniowie podkreślili, że młodzież licealna również powinna mieć dostęp do rozwoju umiejętności praktycznych i zawodowych. Za cenne uznali organizację wydarzeń, prowadzenie projektów czy kontakt z realnymi środowiskami pracy niezależnie od odbywanej ścieżki edukacyjnej. Uczniowie docenili naukę podczas działań pozalekcyjnych: działalność społeczna, wolontariat czy udział w projektach rozwijają według nich kompetencje i powinny być wzmacniane w procesie szkolnym.

Jednocześnie uczniowie, zwłaszcza w mniejszych miejscowościach, podkreślali potrzebę łączenia edukacji z refleksją nad własną tożsamością osobistą i kulturową. Chcieli poznawać swoje pochodzenie, tradycje, prawa i obowiązki obywatelskie, a także mieć przestrzeń na kształtowanie własnego światopoglądu.

Młodzież zauważyła, że choć dokumenty dotyczące edukacji często podnoszą temat różnorodnych typów wiedzy, to w praktyce szkolnej nauczyciele wolą uczenie wiedzy akademickiej. Proporcje te muszą zostać zdefiniowane nie tylko w teorii, ale przede wszystkim w programach nauczania i organizacji zajęć.

Według uczniów biorących udział w spotkaniach prowadzonych przez Sieć Organizacji Społecznych – SOS dla Edukacji efektywność zajęć szkolnych zwiększyłaby nauka o sposobach efektywnego przyswajania wiedzy, planowania czasu i szukania informacji. Postulowali organizowanie warsztatów z planowania uczenia się, korzystania z zasobów cyfrowych i rozwijania samodzielności w uczeniu się.

Uczniowie podkreślali, że oprócz treści nauczania kluczowa jest zmiana w relacjach uczeń – nauczyciel. Chcieli być traktowani jako partnerzy w procesie edukacyjnym, mieć wpływ na to, czego i jak się uczą. To, w ich przekonaniu, wymaga zmiany w sposobie rozumienia edukacji – jako procesu wzajemnych relacji i rozwoju, a nie tylko przekazywania suchych faktów. Wielu uczniów chciało mieć także możliwość wybierania przedmiotów zgodnych z ich zainteresowaniami i planami oraz decydować o organizacji własnej nauki, np. poprzez planowanie terminów zaliczeń.

Analizując powyższe opinie, można wysnuć wniosek, że Profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej, wspólny dla wszystkich typów szkół i uwzględniający m.in. kompetencje przekrojowe (np. współpraca, krytyczne myślenie czy kierowanie sobą), sprawczość i trzy obszary wiedzy: akademickiej, zawodowej i funkcjonalnej, może się spotkać z pozytywnym przyjęciem wśród uczniów.

Część zagadnień poruszonych przez młodzież w trakcie debat prowadzonych przez Sieć Organizacji Społecznych – SOS dla Edukacji jest zbieżna z opiniami osób wypowiadających się w trakcie konsultacji prowadzonych przez IBE PIB (por. [punkty 2.1](#) i [2.2](#)). Obie grupy dostrzegły m.in. znaczenie kompetencji przekrojowych oraz konieczność nauczania w sposób, który pozwoli absolwentom na odnalezienie się w dorosłym życiu i na rynku pracy.

2.4. Różnice w treści Profilu absolwenta szkoły podstawowej i ponadpodstawowej

Jak podkreślono (por. [punkty 2.1](#)), w celu zachowania kontynuacji nauczania między etapami edukacji Profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej przygotowano w oparciu o dokument: „Profil absolwenta i absolwentki. Droga do zmian w edukacji. Wersja zaktualizowana i uzupełniona. Etap I: przedszkola i szkoły podstawowe” (Szymczak i Strzemieczna [red.], 2025). Zachowano podział na: wartości, kompetencje fundamentalne, kompetencje przekrojowe, sprawczość oraz wiedzę w obszarach kształcenia, a także brzmienie znacznej części definicji. Jednocześnie jednak starano się dostosować wymagania w Profilu do wieku i potrzeb starszych uczniów oraz uwzględnić perspektywy, które pojawiły się w trakcie konsultacji społecznych. Ostateczne brzmienie definicji poszczególnych elementów Profilu przygotowano we współpracy z zespołem ekspertów IBE PIB.

2.4.1. Obszar wartości

Profil absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej oraz Profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej przedstawiają te same grupy wartości: wolność i odpowiedzialność, wspólnota i szacunek, prawda, dobro, piękno, sprawiedliwość i solidarność. W definicjach niektórych wartości wprowadzono zmiany, które nie wpływają na ich zasadnicze znaczenie:

- W profilu szkół ponadpodstawowych rozszerzono definicję odpowiedzialności, dodając, że obejmuje ona również „środowisko naturalne i zwierzęta”.
- W definicji wspólnoty dodano, że jest ona kluczowa dla rozwoju „sprawczości” uczniów, a także wymieniono konkretne rodzaje wspólnot, takie jak rodzinna, szkolna, lokalna, etniczna, narodowa i europejska, wskazując na wpływ wspólnoty na „postawy obywatelskie”.
- W definicji szacunku dodano, że jest on również podstawą „tolerancji na odmienne widzenie świata, poglądy i wierzenia”. Poszerzono również jego zakres o „szacunek do pracy własnej i cudzej” oraz „poszanowanie środowiska naturalnego”.
- W definicji prawdy dodano, że jest ona „motorem napędowym metody naukowej i myślenia krytycznego”.
- W definicji piękna dodano, że „wprowadza zatem w świat kultury” i że „istnieją różne kanony i normy piękna”.
- W podsumowaniu triady „prawda–dobro–piękno” opis synergii edukacyjnej w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej mówi o przygotowaniu do życia „wypełnionego sensem i pasją”, podczas gdy w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej mowa o życiu „wypełnionym sensem, integralnością i inspiracją”.

- Definicja sprawiedliwości została przeformułowana i rozszerzona jako „zasada organizująca życie społeczności, oparta na uczciwości, szacunku i równości”, obejmująca „przejrzyste i konsekwentnie stosowane reguły, obiektywne kryteria oceniania i podejmowania decyzji oraz dążenie do zrozumienia i wspierania rozwoju jednostek, jak również konstruktywnego rozwiązywania konfliktów”. Podkreślono, że realizuje się poprzez „równość szans, odpowiedzialność, empatię i dialog”.
- Definicja solidarności pozostała niezmienną w stosunku do definicji z Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej.

2.4.2. Obszar kompetencji fundamentalnych

Kluczową różnicą w obszarze kompetencji fundamentalnych w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej jest dodanie nowej kategorii kompetencji fundamentalnych – kompetencji ruchowych.

Ponadto uzupełniono opisy poszczególnych grup kompetencji o „medium (język)” – np. motoryka, gesty, mimika dla kompetencji ruchowych; język mówiony i pisany dla kompetencji językowych; abstrakcyjne symbole dla kompetencji matematycznych; kodowanie komputerowe dla kompetencji cyfrowych.

- Kompetencje językowe:
 - w opisie umiejętności rozumienia tekstu czytanego dodano, że dotyczy to tekstów „literackich i nieliterackich”,
 - podkreślono również, że rozwój tych kompetencji rozpoczyna się w szkole podstawowej i kontynuowany jest w szkołach ponadpodstawowych.
- Kompetencje matematyczne: definicja w Profilu absolwenta szkoły ponadpodstawowej kładzie nacisk na „rozumowanie matematyczne oraz wykorzystywanie pojęć i narzędzi matematyki w różnych obszarach działalności, w tym także w sytuacjach praktycznych”.
- Kompetencje cyfrowe: definicja została zmieniona na „zdolność skutecznego, krytycznego i odpowiedzialnego korzystania z technologii cyfrowych w celu uczenia się i sprawnego funkcjonowania w społeczeństwie”.
- Dodano nowe kompetencje ruchowe, definiowane jako „zdolność do świadomego wykorzystywania i rozwijania własnego potencjału ruchowego jako podstawy aktywnego i zdrowego stylu życia”. Obejmują planowanie, monitorowanie, ocenianie aktywności fizycznej i kształtowanie zdrowych nawyków. Podkreśla się, że są one podstawą kondycji biologicznej i warunkiem realizacji pozostałych kompetencji fundamentalnych oraz utrzymania zdrowia psychicznego i fizycznego.

2.4.3. Obszar kompetencji przekrojowych

Zarówno Profil absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej, jak i Profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej wyszczególnia trzy grupy kompetencji przekrojowych: poznawcze, społeczne i osobiste, definiując je jako zdolności do efektywnego działania w różnych sytuacjach życiowych. Główne różnice między dokumentami w tej kategorii dotyczą doprecyzowania definicji i zakresu poszczególnych elementów, zwłaszcza w obszarze kompetencji osobistych. Ponadto Profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej podaje przykłady na to, jak można rozwijać te kompetencje w szkole ponadpodstawowej.

- Kompetencje poznawcze:
 - Rozwiązywanie problemów: w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej definicja tej kompetencji została nieco rozbudowana w stosunku do definicji w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej, chociaż składowe definicji pozostały niezmiennie. W jej opisie dodano, że rozwiązywanie problemów obejmuje „zdolność samodzielnego radzenia sobie z nowymi, złożonymi sytuacjami, w których kluczowe jest rozpoznanie struktury problemu, jak również elastyczne dostosowywanie strategii do zmieniających się warunków”. Przedstawiono też przykłady rozwijania tej kompetencji w szkołach ponadpodstawowych, np. projekty interdyscyplinarne i zawodowe, eksperymenty naukowe, interpretacja tekstów z otwartymi pytaniami, dyskusje problemowe i debaty, symulacje sytuacji społecznych.
 - Krytyczne myślenie: definicja tej kompetencji uległa zmianie w odniesieniu do definicji z Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej. Składowe definicji pozostają te same, ale przeformułowano jej opis w taki sposób, by podkreślić rolę krytycznego myślenia w myśleniu naukowym i systemowym, oraz dodano, że jest to „zdolność wyjaśniania, poszukiwania i trafnej oceny podstaw poglądu, wnioskowania, zakładania i integrowania oraz robienia tych rzeczy z szybkością, wrażliwością i umiejętnością retoryczną”. Wskazano, że w szkołach ponadpodstawowych krytyczne myślenie obejmuje rozpoznawanie błędów logicznych, analizowanie argumentów, ocenianie źródeł informacji. Łączy się z myśleniem naukowym i systemowym (Senge, 1990). Podkreśla się rozwój krytycznego myślenia podczas zajęć z rozumienia czytanego tekstu (Wasilewska-Kamińska, 2016).
 - Kreatywne myślenie: definicję w Profilu absolwenta szkoły ponadpodstawowej nieznacznie przeformułowano na zdolność tworzenia „nieszablonowych i wartościowych pomysłów”. Przedstawiono też przykłady rozwijania tej kompetencji w szkołach ponadpodstawowych, np. projekty interdyscyplinarne i zadania otwarte, twórcze pisanie, tworzenie innowacyjnych rozwiązań społecznych czy technologicznych, projektowanie aplikacji i gier (*design thinking*, prototypowanie).

- Kompetencje społeczne:

- Współpraca: definicja i opis rozszerzony są takie same w obydwu Profilach, ale w podobszarze komunikacji podano uzasadnienie dla uwzględnienia tej kompetencji w ramach Profilu oraz dodano, że „konieczna jest również umiejętność opanowania stresu”, ponieważ częścią komunikacji może być prezentowanie swoich myśli przed grupą. Jako sposoby rozwijania tej kompetencji w szkołach ponadpodstawowych wymieniono m.in. uczenie się wzajemne (*peer learning*) i mentoring rówieśniczy, a także działania związane z samorządnością uczniowską.
- Dbanie o innych: definicja i opis rozszerzony są takie same w obydwu Profilach, ale dodano, że dbanie o innych to „etyczna postawa odpowiedzialności za dobrostan drugiego człowieka, która rozwija się wraz z dojrzewaniem moralnym” (Gilligan, 1982), oraz odniesienie do „pedagogiki troski” (Noddings, 2005). Podkreślono też, że dbanie o innych ma wymiar środowiskowy. Przykłady rozwijania tej kompetencji w szkołach ponadpodstawowych obejmują analizę literatury ukazującej postawy moralne, aktywny udział w wolontariacie, tworzenie rozwiązań dla osób z ograniczeniami, wspieranie zdrowia fizycznego i psychicznego w zespole, pierwszą pomoc.

- Kompetencje osobiste:

- Kierowanie sobą: to kompetencja, którą w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej znacząco zmieniono w porównaniu z Profilem absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej. Definicję rozszerzono o:
 - uczenie się – definiowane jako „działanie, podejmowane w dowolnym momencie życia, mające na celu zdobycie nowych umiejętności oraz rozwój i pozyskanie wiedzy”,
 - umiejętność racjonalnego gospodarowania zasobami – obejmująca „zarówno zasoby materialne, jak i intelektualne także w kontekście planowanie i kalkulowania działań oraz przewidywania ich konsekwencji”.

W Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej w obszarze kierowania sobą wprowadzono również koncepcję samozarządzania jako „refleksyjnego i intencjonalnego kierowania swoim rozwojem, codziennym funkcjonowaniem oraz podejmowanymi działaniami”.

- Dbanie o siebie: definicja w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej jest niemal identyczna jak definicja w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej. Dodano do niej element „rozpoznawania własnych potrzeb”. Wprowadzono też kilka zmian w komponentach składających się na tę kompetencję. W miejsce „radzenia sobie ze stresem” (szkoła podstawowa) pojawiła się „odporność psychiczna” (w szkole ponadpodstawowej), definiowana jako „zdolność do stosowania strategii, technik i narzędzi umożliwiających radzenie sobie z trudnościami, stresem i przeciwnościami losu, a także szybkiego powrotu do równowagi psychicznej po doświadczeniu negatywnych zdarzeń”.

- ta zmiana sugeruje bardziej holistyczne i zaawansowane podejście do zdrowia psychicznego, wykraczające poza doraźne radzenie sobie ze stresem;
- przesunięto akcent na nauczanie i wzmacnianie odporności psychicznej, zamieszczając stwierdzenie, że odporności psychicznej „warto uczyć, rozwijać ją i wzmacniać w edukacji szkolnej”;
- wskazano metody kształcenia odporności psychicznej w szkole ponadpodstawowej, takie jak rozwijanie optymizmu, budowanie pozytywnej samooceny, nauka technik relaksacyjnych czy opanowanie sztuki rozwiązywania problemów.

Podkreślono także, że dbanie o siebie jest fundamentem skutecznego dbania o innych, umożliwia rozwój samoświadomości, zasobów wewnętrznych i stabilności emocjonalnej.

Ponadto w opisie kompetencji wprowadzono pojęcie „rezyliencji” (*resilience*), zdefiniowanej za Heszen i Sęk (2007) jako „zespół umiejętności skutecznego radzenia sobie ze stresem o dużym nasileniu, polegającego na giętkim (elastycznym), twórczym radzeniu sobie z przeciwnościami; główną rolę odgrywa tu zdolność do oderwania się (*bounce-back*) od negatywnych doświadczeń i zdolność do wzbudzania pozytywnych emocji”. Wskazano składowe rezyliencji: samoregulację emocji, elastyczność myślenia, poczucie kontroli, umiejętność adaptacji do zmian czy zdolność do budowania wspierających relacji.

2.4.4. Obszar sprawczości

Definicje i koncepcja sprawczości w obydwu Profilach są bardzo podobne, jednak wersja odnosząca się do absolwentów szkół ponadpodstawowych uwzględnia różnice wynikające z wieku uczniów.

- Sprawczość:
 - nieznacznie zmodyfikowano definicję sprawczości, określając ją jako „podejmowanie działań mających pozytywny wpływ na osobę, która je podejmuje, i na innych (otoczenie) oraz branie za te działania odpowiedzialności”; tym samym uwzględniono, że „pozytywny wpływ” dotyczy nie tylko otoczenia, lecz także samej osoby podejmującej działanie; wprowadzono też elementy proaktywności,
 - zmodyfikowano nieco kompetencję „poczucie przynależności do wspólnoty”, dodając, że w późniejszym życiu ułatwia ono prezentowanie postaw obywatelskich oraz egzekwowanie praw i wypełnianie obowiązków wyborczych.
- Nastawienie na rozwój: definicja w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej akcentuje zadanie szkoły, aby dotrzeć do nastolatków unikających wyzwań i obawiających się porażki, w celu zmiany ich nastawienia, traktowania krytyki jako narzędzia do poprawy i rozwoju.

- Przekonanie o własnej skuteczności: w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej dodano, że rozwijanie tego przekonania może prowadzić do łatwiejszego radzenia sobie z porażką i krytyką.
- Samoregulacja: w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej wprowadzono szczegółowe uwagi dotyczące rozwoju samoregulacji w okresie dojrzewania, uwzględniając, że u nastolatków pobudzenie emocjonalne często dominuje nad kontrolą poznawczą, prowadząc do impulsywnych decyzji, a dopiero około 16. roku życia zachowania samoregulacyjne ewoluują w kierunku bardziej przemyślanych strategii i efektywniejszego zarządzania czasem.

2.4.5. Wiedza w obszarach kształcenia

Znaczące różnice między Profilami występują w obszarze wiedzy. W dokumencie dotyczącym szkół ponadpodstawowych zamiast dziewięciu obszarów kształcenia¹⁸ wymienionych w profilu dotyczącym szkół podstawowych wprowadzono trzy typy wiedzy: akademicką, zawodową i funkcjonalną. Proporcje każdego z nich różnią się w zależności od typu szkoły ponadpodstawowej (liceum, technikum, szkoła branżowa).

Tak daleko idące zmiany w tym obszarze wynikają przede wszystkim z konieczności różnicowania zakresu i głębi wiedzy w różnych typach szkół, przygotowujących do pracy zawodowej lub dalszego kształcenia na poziomie akademickim.

- Wiedza funkcjonalna została zdefiniowana jako praktyczne rozumienie sposobu działania rzeczy lub zjawisk w określonym kontekście, pozwalające na zastosowanie posiadanej wiedzy i umiejętności w konkretnych sytuacjach życiowych. Przykłady obejmują: napisanie CV, wypełnienie deklaracji podatkowej, udzielenie pierwszej pomocy, zaplanowanie wyjazdu zagranicznego. Podkreślono, że łączy się ona z wiedzą proceduralną („wiedza: jak”) i jest nieodłącznym elementem wiedzy akademickiej i zawodowej.
- Wiedza zawodowa została opisana jako zbiór wiadomości niezbędnych do rozumienia rynku pracy, procesów gospodarczych i technologicznych oraz specyfiki środowisk pracy; jej charakter (wprowadzający, ogólnozawodowy, specjalistyczny) zależy od typu szkoły:
 - w liceach ogólnokształcących ma charakter orientacyjny, służący rozwijaniu świadomości ekonomicznej i rozumieniu realiów rynku pracy;
 - w technikach i szkołach branżowych ulega pogłębieniu zgodnie z wybranym kierunkiem kształcenia, obejmuje procesy technologiczne, organizacyjne i techniczne.
- Wiedza akademicka to wiedza przekazywana w instytucjach edukacyjnych, charakteryzującą się pogłębionym, teoretycznym i usystematyzowanym podejściem,

¹⁸ Są to: język polski, matematyka, języki obce, nauki przyrodnicze, historia i społeczeństwo, kultura i sztuka, informatyka i nowoczesne technologie, technika, ruch i zdrowie.

dążącą do wyjaśniania zjawisk, falsyfikowalności i samodoskonalenia; wymienia się dziesięć obszarów:

- język polski;
- języki obce;
- historia: w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej wydzielono „historię” z „historii i społeczeństwa”, podkreślając jednocześnie kluczową wiedzę historyczną, obywatelską i ekonomiczną, myślenie przyczynowo-skutkowe, analizę źródeł, rozumienie funkcjonowania państwa i praw człowieka, przygotowanie do świadomego uczestnictwa w demokracji oraz postawę patriotyczną i obywatelską;
- kultura i sztuka: dodano zagadnienie ochrony własności intelektualnej, podkreślono kształtowanie szacunku dla kultury wysokiej i popularnej oraz roli sztuki w społeczeństwie;
- matematyka: położono nacisk na myślenie logiczne i abstrakcyjne;
- nauki przyrodnicze: położono większy nacisk na myślenie naukowe, postawy proekologiczne i prozdrowotne, umiejętność odróżniania faktów naukowych od opinii oraz wiedzy potocznej od popartej badaniami;
- informatyka i nowoczesne technologie: podkreślono rolę w innowacyjności i budowaniu podstaw dla społeczeństwa posługującego się technologiami;
- ruch i zdrowie: położono nacisk na holistyczne rozumienie zdrowia (psychiczne, fizyczne, społeczne);
- dodano nowy obszar wiedzy akademickiej: ekonomia, obejmujący mechanizmy gospodarcze, zarządzanie zasobami (materialnymi i czasem) oraz wiedzę potrzebną do podejmowanie racjonalnych decyzji finansowych i konsumenckich;
- edukacja demokratyczna: koncentruje się na umiejętnościach, postawach i wiedzy niezbędnej do świadomego, odpowiedzialnego i aktywnego uczestnictwa w życiu publicznym, rozumienia demokracji, praw człowieka, rozpoznawania manipulacji i dezinformacji oraz angażowania się w działania na rzecz dobra wspólnego; w Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej elementy te były bardziej ogólnie przedstawione w obszarze „historia i społeczeństwo”.

Podsumowanie

Konsultacje prowadzone w ramach procesu tworzenia Profilu absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej zaprojektowano w paradygmacie procesu partycypacyjnego z dwóch zasadniczych powodów. Z jednej strony IBE PIB starał się wyjść naprzeciw oczekiwaniom interesariuszy, którzy w 2024 roku wyrazili niezadowolenie z formy i czasu trwania konsultacji Profilu absolwenta i absolwentki szkoły podstawowej. Z drugiej strony, mając na uwadze złożoność koncepcji Profilu i różnice między typami szkół, dążono do włączenia zainteresowanych osób na najwcześniejszym możliwym etapie prac.

W toku niemal czterech miesięcy pracy zebrano wiele uwag, które pozwoliły na ukształtowanie ostatecznej zawartości Profilu. Jednak informacje zwrotne, komentarze i postulaty wyszły daleko poza oczekiwania zespołu merytorycznego czuwającego nad powstaniem Profilu. Wyłoniła się z nich nie tylko diagnoza obecnego systemu edukacji ponadpodstawowej z perspektywy nauczycieli i uczniów, lecz także prognoza w tym zakresie na najbliższą dekadę. Zgodnie z nią konieczne jest „fundamentalne przewartościowanie podejścia do procesu kształcenia”.

Pozostaje mieć nadzieję, że wdrożenie Profilu wpisze się w ten proces i pozwoli na osiągnięcie sytuacji, w której młodzi ludzie zdobędą kompetencje i wiedzę, umożliwiające im realizowanie się w życiu dorosłym, niezależnie od typu szkoły, którą ukończyli.

Bibliografia

- Baum, F., MacDougall, C., Smith, D. (2006). Participatory action research. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 60(10), 854–857. <https://doi.org/10.1136/jech.2004.028662>
- Bergold, J., Thomas, S. (2012). Participatory research methods: A methodological approach in motion. *Forum: Qualitative Social Research*, 13(1).
- Bourdieu, P., Darbel, A., Schnapper, D. (1969). *L'Amour de l'art. Les Musées d'art européen et leur public*. Editions de Minuit.
- Cargo, M., Mercer, S. L. (2008). The value and challenges of participatory research: Strengthening its practice. *Annual Review of Public Health*, 29, 325–350. <https://doi.org/10.1146/annurev.publhealth.29.091307.083824>
- Cornwall, A., Jewkes, R. (1995). What is participatory research? *Social Science & Medicine*, 41(12), 1667–1676. [https://doi.org/10.1016/0277-9536\(95\)00127-5](https://doi.org/10.1016/0277-9536(95)00127-5)
- Cousins, J. B., Whitmore, E. (1998). Framing participatory evaluation. *New Directions for Evaluation*, 1998(80), 5–23. <https://doi.org/10.1002/ev.1114>
- Fals-Borda, O., Rahman, M. A. (1991). *Action and knowledge: Breaking the monopoly with participatory action-research*. Apex Press.
- Fielding, M. (2012). Beyond student voice: Patterns of partnership and the demands of deep democracy. *Revista de Educación*, 359, 45–65.
- Freire, P. (1970). *Pedagogy of the oppressed*. Continuum.
- Freire, P. (1996). *Letters to Cristina: Reflections on my life and work*. Routledge.
- Gilligan, C. (1982). *In a different voice: Psychological theory and women's development*. Harvard University Press.
- Heszen, I., Sęk, H. (2007). *Psychologia zdrowia*. Wydawnictwo Naukowe PWN.
- Israel, B. A., Schulz, A. J., Parker, E. A., Becker, A. B. (1998). Review of community-based research: Assessing partnership approaches to improve public health. *Annual Review of Public Health*, 19, 173–202. <https://doi.org/10.1146/annurev.publhealth.19.1.173>
- Jull, J., Giles, A., Graham, I. D. (2017). Community-based participatory research and integrated knowledge translation: Advancing the co-creation of knowledge. *Implementation Science*, 12, 150. <https://doi.org/10.1186/s13012-017-0696-3>
- Kemmis, S., McTaggart, R., Nixon, R. (2014). *The action research planner: Doing critical participatory action research*. Springer.
- Kendon, S., Pain, R., Kesby, M. (2007). *Participatory action research approaches and methods: Connecting people, participation and place*. Routledge.

- Lather, P. (1991). *Getting smart: Feminist research and pedagogy with/in the postmodern*. New York: Routledge.
- Lewin, K. (1946). Action research and minority problems. *Journal of Social Issues*, 2(4), 34–46. <https://doi.org/10.1111/j.1540-4560.1946.tb02295.x>
- McNiff, J., Whitehead, J. (2011). *All you need to know about action research* (2nd ed.). Sage.
- Mitra, D. L. (2008). *Student voice in school reform: Building youth-adult partnerships that strengthen schools and empower youth*. State University of New York Press.
- Noddings, N. (2005). *The Challenge to Care in Schools: An Alternative Approach to Education*. Teachers College Press.
- Pająk-Załęska, K., Pierwieniecka, R., Pabisek, M., Bordzoł, P. (2025). *Profil absolwenta i absolwentki szkoły ponadpodstawowej*. Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy. <https://doi.org/10.24131/9788368313994>
- Plucik-Mrożek, A., Perl, M., Prochownik, M. (2021). *Aktywność fizyczna dzieci i młodzieży*. Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego PZH - PIB.
- Rachwał, T., Sekścińska, K., Urbaniec, M., Ślusarczyk, R., Gołębiowska, M., Leśniak, H., Miłoś, C., Ostafiński, K. (2024). *Edukacja ekonomiczna w szkołach ponadpodstawowych z perspektywy nauczycieli biznesu i zarządzania. Raport z badania*. Fundacja Warszawski Instytut Bankowości.
- Reason, P., Bradbury, H. (Eds.). (2001). *Handbook of action research: Participative inquiry and practice*. Sage.
- Senge, P. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. Doubleday/Currency.
- Smith, L. T. (1999). *Decolonizing methodologies: Research and indigenous peoples*. Zed Books.
- Szymczak, A., Strzemieczna, E. (red.). (2025). *Profil absolwenta i absolwentki. Droga do zmian w edukacji. Wersja zaktualizowana i uzupełniona. Etap I: przedszkola i szkoły podstawowe*. Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy. doi: [10.24131/9788368313543](https://doi.org/10.24131/9788368313543)
- Wallerstein, N., Duran, B. (2006). Using community-based participatory research to address health disparities. *Health Promotion Practice*, 7(3), 312–323. <https://doi.org/10.1177/1524839906289376>
- Wasilewska-Kamińska E. (2016). *Myślenie krytyczne jako cel kształcenia. Na przykładzie systemów edukacyjnych USA i Kanady*. Wydawnictwo Uniwersytetu Warszawskiego.
- Wright, M. T., Brito, I., Cook, T., Harris, J., Kleba, M. E., Springett, J., & Wallerstein, N. (2018). What is participatory health research? Revisited. *International Journal of Action Research*, 14(3), 196–220.
- Zembura P., Korcz A., Cieśla E., Nałęcz H. (2022). *Raport o stanie aktywności fizycznej dzieci i młodzieży w Polsce w ramach projektu Global Matrix 4.0*. Fundacja V4Sport.